„NA OKRAJ NOVÉ DOBY"

58
824

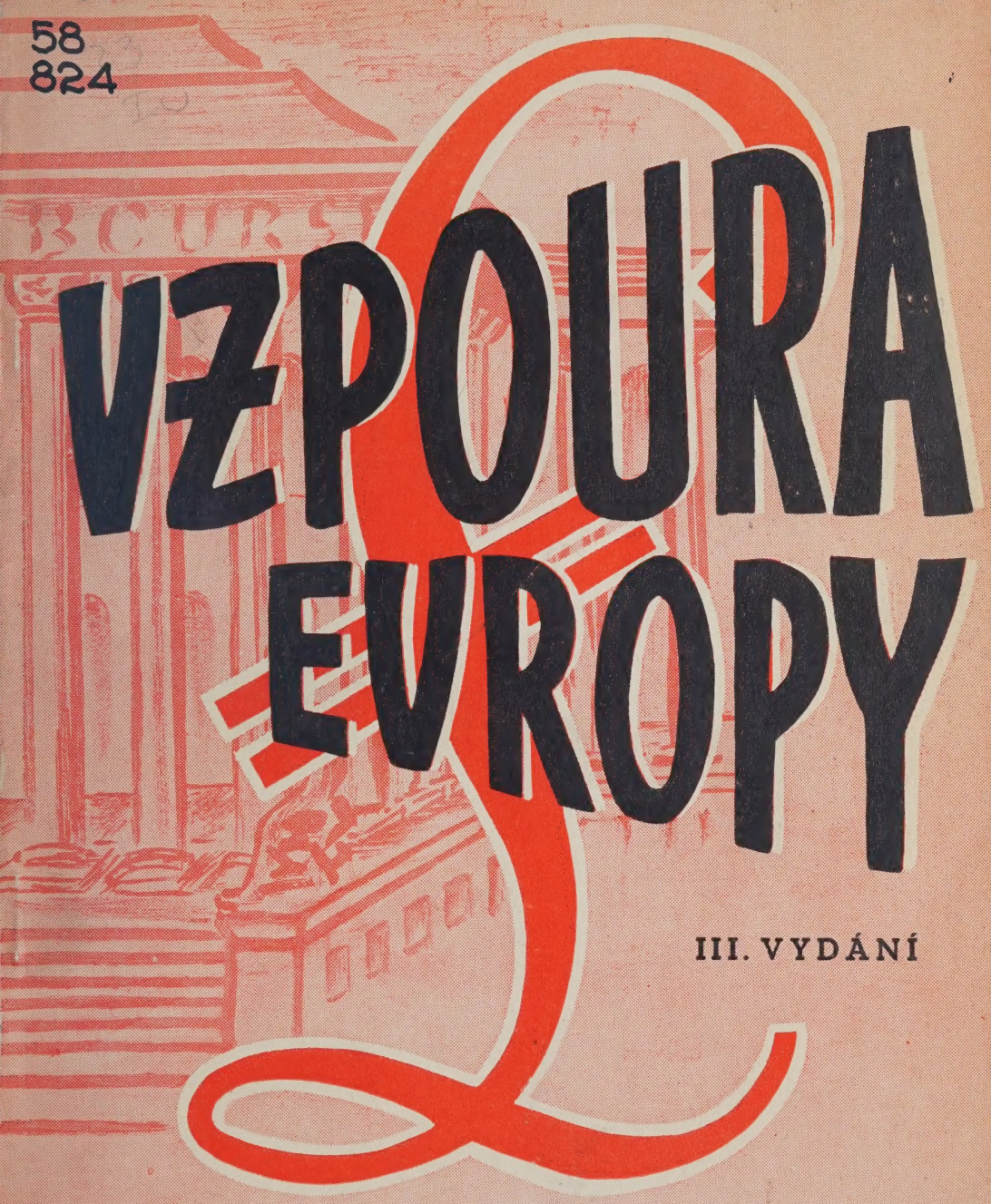

VZPOURA EVROPY

III. VYDÁNÍ

DR. EM. VAJTAUER • PŘEDMLUVA DR. R. PROCHÁZKY

NA OKRAJ NOVÉ DOBY

X

1941

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA

Dr EM. VAJTAUER

VZPOURA EVROPY

a základy nového evropského pořádku

UVODNÍ SLOVO Dr RUDOLF PROCHÁZKA

III. vydání

1 9 4 1

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA

KNIHTISKÁRNA ORBIS, PRAHA

58
824

PŘEDMLUVA

Čechy a — Evropa. To je myšlenková polarita této knihy, to je domyšlení politické otázky, která se staví před oči každému z nás v důsledku epochálních událostí posledních dvou let: zániku a vznikání, převratů a návratů, obnovy říšské jednoty našich domácích zemí s posléze sjednocenou vlastí velkého národa německého v celé široké oblasti jeho dějinných sídel od Rýna k Odře a od moří Severních až k poříčí Dunaje. Nová Říše národa německého přichází s novým universálním posláním, přichází sjednotit Evropu, cítíc k tomu své povolání, jako její nejsilnější a nejprůbojnější kmen, v přímém spojení s novým Římem, fašistickou Italií. Proces sjednocování rozptýlené mnohosti prvků tohoto bohatě diferencovaného, ale bohužel zároveň tak divoce rozeklaného kontinentu, je nutný a nezadržitelný. Množství otázek, které se tu vyskytují a při díle stále ještě se tvoří a vyrůstají, je nepřehledné. Množství bolestí a škod s bojem a tvorbou spojené je strašné a nepopiratelné. Autor rozebírá a ukazuje hlavní složky této obsáhlé thematiky, zabývá se nejdůležitějšími motivy, vykládá důvody, které přivedly právě národ německý k tomu, aby se chopil historické úlohy a které mu poskytují vyhlídky a nejlepší podmínky ku splnění tam, kde jiní ztroskotali.

Český národ má svůj národní byt od staletí v nejtěsnější spojitosti s německým a sdílí s ním i mnohé z těch základních podmínek, připodobnil se mu za celou tu dobu nesporně do velmi značné míry — co je přirozenější, nežli, že je určen k tomu, aby sdílel s ním i jeho osud, pomáhal mu v jeho bytostném životním zápase a měl účast na obětech i na konečném

úspěchu velkého díla? Naši předkové vybrali si již tento úděl — a nebyli zklamáni jeho výsledky. Česká samostatnost byla podťata teprve tou ranou, kterou byla podťata také říšská jednota.

Sjednocení Evropy. Proč bylo k němu třeba války? — Proč je třeba platit každý lidský pokrok mořem krve? Proč se vývoj v rozhodných chvílích zpravidla zastavuje a musí se vzepnout prudkou vlnou, aby překážky strhl a vytvořil nový řád teprve po odplavení ruin starého nepořádku? To je prostý zákon. Nikdo neustupuje rád a neví, že musí. Nedoví se nikdy včas, že je třeba se poroučet. Neuzná výhody dorozumění, které se jasně objeví teprve v perspektivě katastrofy, nikdy ne s hlediska dosavadních beati possidentes. Proto bylo marno očekávat od množství suverénních států, povolaných do Ženevy — jichž počet byl světovou válkou ještě rozmnožen a jichž žádostivost byla ještě podnícena — že se vzdají dobrovolně aspoň části své suverenity. Proto bylo stejně beznadějné všechno úsilí Vůdců probudivšího se Německa a obrozené Italie získat západní veimoci, křečovitě se držící jejich „vítězství", k svobodné a rovnoprávné dohodě čtyř. Ani národně jednotné Německo nepodařilo se sjednotit vlasteneckým nadšením a nápadnými projevy ve frankfurtské katedrále, nýbrž teprve krví a železem politické síly Bismarckovy. Jak by bylo možno sjednotit jinak tu mnohotvárnou a mnohohlasnou Evropu? Jak ji utvářit a ukáznit jinak, než přesvědčivým násilím? Jak ji učinit poslušnou kohokoli jiného, než silnějšího? Mnichov byl posledním, a ovšem rovněž nezdařeným, pokusem obejít tu krvavou cestu, operovat rozumem, vyhnouti se násilí. Byl to tenkrát experiment podle onoho proslulého pravidla převahu ukázat, aby nebylo třeba jí použít. Národové to poznali a uznali svým citem, ale pýše a ješitnosti několika „politických individualit" to nestačilo. Pro ty byl Mnichov jenom můstkem ke skoku po moci. Churchill se postavil hned v říjnu před Chamberlaina a Daladier byl pak dovlečen, nebo přesněji nucen dovléci zdráhající se Francii na Kalvarii.

A my jsme ovšem trpně sdíleli už předem osud Francie. Místo abychom provedli přísně a bezohledně poslední důsledky ze zkušenosti mnichovské, v níž ostatně nejpoučnější nebyla ta zrada, o níž se toho tolik namluvilo, nýbrž ta slabost, zestárlost, úpadkovost, které zradu připravily, zůstali jsme stát rozpačitě v půli cesty, jakmile jsme zaslechli, byť opozdilý, válečný signál Západu. Jen šťastná náhoda, že svrchované rozhodnutí bylo v roce 1939 již v rukou nového muže, moudrého presidenta, který nesoudil události ze dne na den a nereagoval v dějinných chvílích citově, zejména ne s ohledem na osobní city a zřetele, má národ co děkovat, že byl uchráněn chyby, patrně už nenapravitelné. Zde nemám na mysli krvavou lázeň a obrazy z Varšavy a Rotterdamu. Jednotlivé katastrofy národy přežívají, ale není možno přežíti omyl, který je jako špatné položení výhybky, ženoucí vlak do propasti. Jsou boje, v nichž se porážky a vítězství střídají, ale v našem boji proti Německu nemůže býti vítězství, jakmile se jednou stane bojem dědičným, bojem opověděným generací pro generace, bojem pro boj, kdo s koho. O takovém boji mezi Čechy a Němci se u nás ovšem také mnoho nažvanilo, ale nikdy ho nebylo. Naši předkové se vždy moudře vystříhali, už od dob knížecích až do časů Palackého — jehož výrok o věčném stýkání a potýkání se rovněž velmi špatně vykládal — pustit se do něčeho tak osudného. Nikdy nebylo skutečného, aktuálního nepřátelství mezi našimi národy, které by bylo takto pochopeno, ani s té, ani s oné strany, a i v tom případě, kdy už nebezpečí bylo nejvyšší, za válek husitských, dovedl mu přece jen Jiří Poděbradský vzíti zas tento osten, když přijal v Kutné Hoře znovu léno země české z rukou římského císaře, krále německého. Bylo by to bývalo šílenství zvolit si takový životní úkol, spíše úkol smrti, válku v poměru horším, než jedna ku deseti, válku, která se ostatně technicky předem dala vést jen v cizích službách. *Přijímat poslání přední stráže proti Německu tak, jak to učinila republika před dvaceti lety v závazku Francii, bylo nad naše síly, bylo zvrácené a nemožné. Na tomto místě, na němž jsme se historicko-geograficky*

octli, vlastně, již od desátého století, kdy do střední Evropy vnikli od východu Maďaři a od západu se proud Němectva rozlil jak do Polabí, tak do Podunají, nemůžeme býti živi *jinak, než jako přátelé Němců — anebo nebýti.*

A k čemu má trvat ten absurdní boj dokonce dnes, kdy už je obecně uznáno, a v tom se shodují Angličani, Němci i Rusové, že skutečná politická samostatnost malých národů již nemá místa, a že je nutno přikročit k organisaci velkých hospodářsko-sociálních zeměpisných celků pod vedením prostorově příslušných velmocí. A která velmoc jiná může pro nás přicházet v úvahu? Je tedy konečně jednou třeba dostat se už z toho začarovaného kruhu vzájemného nepřátelství, kdy jedni ubližujeme druhým, poněvadž nám bylo ublíženo! Někdo musí konečně začít s dobrou cestou získávání důvěry druhého. *Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939* jeví se oběma stranám vyhovující základnou trvalého, dobrého poměru, a *pozvání,* které nám bylo nejnověji adresováno *říšským ministrem dr. Goebbelsem,* zúčastnit se na tvorbě nového evropského řádu, poskytuje nám vskutku nejlepší příležitost k uskutečnění všech našich positivních životních nároků.

Dr. Rudolf Procházka.

I. ZA JEDNOTNOU EVROPU

Vždycky jsme cítili, že naše vlast je pro nás příliš malá. Žije nás tu 7 milionů, ale na 4 miliony našich soukmenovců muselo v minulých desítiletích hledat svůj domov za hranicemi. Děti těchto čtyř milionů již mluví jinou mateřskou řečí. Naši političtí činitelé, kdykoli mluvili z pocitu plné odpovědnosti k národu, vždy nezbytně museli krystalisovat svou zkušenost ve výrok: Buďte dobrými Čechy, ale buďte především dobrými Evropany!

Jsme spoluúčastni na velikém procesu, ze kterého vyjde konečně — po prvé v dějinách vůbec — jednotná Evropa. Děje se to tak neočekávaně a s tak závratným tempem, že si národ ještě ani dobře neuvědomuje, na které straně stojí: zda na té, která Evropu sjednocuje, či na té, která jejímu vzniku brání. V té věci je u nás dokonalý zmatek. Ale v jedné věci je jistota. Není Čecha, který by si nepřál, aby po všech hrůzách a zmatcích válek nevznikla nakonec Evropa jako celek, který navždy vymýtí válku jedné části Evropy proti druhé. Každý dobrý Čech se cítí dobrým Evropanem.

Nejde však jen o cit. Jde o čin. Jde o to, abychom se spoluúčastnili na zrodu sjednocené Evropy, aby tak na kolébce nové Evropy vlály i stuhy našeho národa.

Není to pro nás tak snadné, i přes to naše vychvalované evropanství. Hlavní závadou je, že až dosud jsme si zvykli pohlížet na první kroky budování jednotné Evropy jako na svou národní tragedii. To je postoj, který by nás mohl svésti do řad těch, kteří jednotné Evropě brání. Za národní tragedii označovali jsme už Mnichov, ačkoli tam byl učiněn poslední pokus sjednotit Evropu mírově. V Mnichově se po prvé čtyři velké národy

Evropy dohodly, že vybudují novou spokojenější Evropu. My jsme byli prvním zkušebním kamenem. Nevěděli jsme však nic lepšího, než obnažovat svoje rány jako žebrák v neděli u chrámového schodiště, sypat do nich sůl a hlasitě naříkat. Vzbuzovali jsme a rozpalovali soucit a byli jsme nakonec šťastni, když jsme viděli, že v rukou dohodnuvších se objevily dýky a dohoda roztrhaná na kousky letěla do vzduchu, nabitého elektrickou bouří. Jací jsme to byli bláhovci! Zrod jednotné Evropy byl oddálen a my jsme to vítali. Obvyklé porodní bolesti byly zažehnány, ano, ale aby dítě se mohlo narodit, musel přijít císařský řez — válka.

Mnichov vycházel z předpokladu, že hospodářská a národní šachovnice Evropy je neudržitelná a že je třeba ji zjednodušit do čtyř velkých hospodářských a politických oblastí. Náš stát se dostával do oblasti Velkoněmecké říše. Byla to oblast, ve které žil po celých tisíc let a to ke svému prospěchu. Ale krátké dvacetileté prázdniny, ztrávené mimo tuto oblast, budily u nás při návratu lítost a roztrpčení, jako u školáků, kteří z dvouletých dobrodružných prázdnin se musí vrátit opět ke školní povinnosti. V knize: „Jak po Mnichově" varoval jsem před tímto postojem. Ukázal jsem na hluboké vývojové kořeny národní a světové, které nás nutí k návratu do skutečnosti a osudové nezbytnosti středoevropské. Mnoho kladného nám plynulo z těsné a loyální spolupráce s národem, ovládajícím zákonitě a neodvratně středoevropský prostor. Nepochybuji o tom, že kdyby byly zachovaly k Mnichovu loyalitu západní mocnosti, byli bychom rychle našli kladný postoj k Velkoněmecké říši. Soudím podle velmi vřelého souhlasu veřejnosti s kladnými myšlenkami mé knihy a ještě více ovšem z rychlé změny orientace širokých mas. Ale tomuto slibnému vývoji byl náhle učiněn konec. Západ se rozhodl pro válku. Tím vyvolal 15. březen a zánik druhé republiky. Na vzdušných vlnách rozhlasu začal vysílat do duše našeho lidu paprsky mrtvolného jedu klamných a neuskutečnitelných nadějí v republiku třetí. Osud svůj tím západ nijak neodvrátil, ale zdržel harmonické a spontánní při-

způsobení našeho národa k nové skutečnosti o dlouhé měsíce a snad roky.

Jestliže mnichovská dohoda čtyř nám otevírala veliké okno do klidnějších hospodářských, sociálních a národních poměrů v říši Velkoněmecké, pak obdivuhodná vítězství říšské branné moci upravují pro náš národ rozsáhlou vznosnou plochu k nebývalým rozletům v oblasti evropské. Západ nebyl po Mnichově ochoten se vyrovnat spravedlivě s Německem a Italií. Tyto dva státy byly v jeho očích proletáři, které bylo dovoleno snad odškodnit politickým a hospodářským vlivem nad několika malými státy na východě a jihu Evropy, ale kterým nadále měla být odpírána jejich práva kolonisovat mimoevropské prostory. Zámořská území měla zůstat nadále privilegovaným majetkem západních mocností. Měla být žárlivě, ač bez užitku a využití střežena před druhou půlí Evropy. Snad bylo třeba této slepoty Západu, aby došlo ke skutečné jednotě. Ovšem je to už jednota nikoliv diplomatických protokolů, nýbrž jednota vítězného meče. Jednota nikoli mezinárodních trustů kapitalistických, nýbrž jednota pracujícího lidu evropských národů. Národní socialismus německý chtěl zprvu jen budovat životní prostor pro své soukmenovce. Prudkým spádem událostí je postaven před úkol budovat životní prostor pro celý evropský kontinent. Je snad sám překvapen tímto velkým úkolem, ale není pochyby, že mu dostojí. Plutokraté, zlato a bohatí Židé utekli z Evropy. Uvalují na ni hospodářskou blokádu. Sami se tak přičiňují o to, aby se obležená Evropa v obraně proti nim obracela na vítězné armády Říše a na organisačního genia německého národa. Evropa se instinktivně seskupuje kolem svého nejmocnějšího jádra. Tím je 80milionový národ německý. Jeho síla vyzařuje magicky ze středu Evropy na všechny strany. Žádný jiný národ v Evropě nemá osmdesát milionů. Francie má jen čtyřicet, Italie také tolik, Anglie rovněž kolem čtyřiceti. A to ještě u německého národa nerozhoduje počet. Nikoli počtem, ale kvalitou a geniem vyhrál svou převahu v Evropě. Má lepší techniku vojenskou, hodnotnější vojáky, úpornější vůli, výkonnější hospodářství a má so-

ciální systém, který mu zajišťuje lásku dělníků. Je organisátor, jemuž není rovno. Jako kdysi disciplina a organisační tvořivost Říma si podrobila umělecké, ale rozervané Řecko a obchodní, ale hamižné Kartago, tak tentokráte Moltkův a Bismarckův genius vyhrál nad písněmi sladké, výtvarně tvůrčí, ale politicky sterilní Francie, a nad bursovními tabulkami kšeftařské Anglie. Nejde v roce 1940 už o Evropu čtyř hospodářských bloků jako v roce 1938, nýbrž o Evropu jako jeden hospodářský blok. Nejde už o čtyři hospodářské a mocenské pyramidy, jejichž špičky byly zapíchnuty v Evropě a surovinové a zemědělské základny balancovaly v zámoří, nýbrž o jednu jedinou hospodářskou pyramidu evropskou, vrhající blahodárný stín svého stále rostoucího vrcholu do všech zemí v tropech a u pólů.

Jaké budou Sjednocené státy evropské za německého a italského vedení? Očekávat nějaký podrobný obraz příštího uspořádání Evropy bylo by pošetilostí. Nedovedli bychom ani dnes říci, jakou by měla býti Evropa, kdybychom byli mocností, měli za sebou úžasná vítězství Říše a mohli Evropu budovat podle nejvlastnějšího přání svého srdce. Němci mají příliš velkou úctu před vším organickým, než aby to chtěli podřídit svévoli geometrických měřicích a kreslicích přístrojů. Ne nadarmo se říká, že základním duševním postojem Němců je myšlenka vývoje. Vše se u Němce vyvíjí. Nic nemá formu konečnou. Jsou proto věčně na stráži, všude nahmatávají puls nového života, růst nových forem. A podobný je i realismus Mussoliniho Italie. Při takovém postoji nečekejme nějaký ztrnulý obraz budoucího evropského ráje. Dosti na tom, že je možno vymezit hlavní cesty, určit nějaké význačné zásady. A častěji s větší přesností je možno říci, jaká budoucí Evropa nebude, nežli jaká bude.

Už ta základní pohnutka pro vybudování jednotné Evropy, společná všem obyvatelům evropské pevniny, patří do oné řady zásad, které možno nadepsati: Taková Evropa být nesmí! Budoucí Evropa nesmí být taková, aby některá její část bojovala proti jiné její části. Uvnitř budoucí Evropy musí být ustanoven trvalý mír. Od středověku bojovala města a jednotlivé provincie

uvnitř státu proti sobě, až přišla královská autorita a boje znemožnila. Roli hašteřivých a konkurujících měst a provincií převzaly v nové době jednotlivé státy. Zkáza, kterou vzájemnými boji způsobují, je již tak veliká, že nutno bojům učinit přítrž. Znamená to odzbrojení všech států až na jednu ústřední moc, která bude zaručovat svou autoritou klid a pořádek. Zakladatelům Společnosti národů tanulo cosi podobného na mysli, ale volili prostředek naprosto nevhodný. Demokratické shromáždění ženevského parlamentu nebylo schopno vytvořiti autoritativní ústřední moc a zůstalo žalostným divadlem někdy parádních, někdy smrtelně nudných řečnických vodotrysků. Ženevská instituce byla vítězstvími Osy smetena do propadliště. Meč rozhodl definitivně, které ústřední moci provedou odzbrojení evropských provincií a samy budou bdít nad bezpečností nově sjednoceného kontinentu.

Na začátku války začalo se na Západě hlásat, že cílem války jsou Spojené státy evropské. Vojáci na Západě totiž chtěli vědět, proč bojují a proto byl jim dán cíl. Ale měly to být podivné Spojené státy! První podmínkou bylo vrátit se ke starému plánu Richelieuovu a rozbít Německo na řadu bezmocných státečků. Ale to samozřejmě stačit nemohlo. Poválečná zkušenost ukázala, že 80milionový národ se nedá na dlouho rozdělit a brzy smete umělé hranice. Aby je nemohl již strhnout násilím, to je válkou, bude třeba mu vzít i veškerý válečný potenciál. Ale co je válečný potenciál? Je jím více méně veškerý průmysl. Západní osnovatelé Spojených států evropských začali se tedy už zanášet myšlenkou, že odbourají po válce německý průmysl. Ale odbourat německý a snad i italský průmysl? Co je to? Neznamená to, že Evropa přestává být dílnou, onou dílnou, jejíž práce a genius otevřely pro Evropu celý svět? Užitek z toho by měly především země anglosaské, Anglie a Spojené státy americké. Amerika sama má na polovinu průmyslové výstroje světa. Anglie měla před touto válkou více průmyslových zájmů mimo Evropu než v Evropě. Dvě třetiny surovin, které až dosud zpracovávala Evropa, jsou v majetku obou anglosaských velmocí. Spojené

státy Evropy, tak jak je osnoval Západ, byly by vlastně bývaly opakováním děsivého experimentu Sjednocených států indických pod vládou Angličanů. Řemesla a domácí průmysl Indie byl obětován ve prospěch textilních továren v Manchesteru a kovodělných továren v Birminghamu. Národ byl zatlačen z měst a dílen na venkov a umíral přelidněním a hladem. Podobný osud připravoval Západ Evropě.

Sjednocené státy evropské pod vedením Německa a Italie nejen zůstanou dílnou světa, ale budou i nadále vědeckou laboratoří světa. Sjednocené státy evropské pod vedením střední Evropy nebudou odbourávat průmyslovou výrobu evropskou, nýbrž ji zharmonisují. Nebude to racionalisace výroby ve prospěch několika rodin, vlastníků výrobních trustů, rodin dříve většinou židovských, nýbrž racionalisace ve prospěch jednotlivých národních kolektivů, spojených v jeden velký evropský cíl. Panevropané rázu Coudenhove-Kalergiho sjednocovali národy, poněvadž jim šlo o to, sjednotit výrobní koncerny všech evropských zemí v celoevropské trusty, které by nebrzdila ani cla ani rozdílná zákonodárství finanční a která by se stala tak vlastními pány Evropy. Takto byl by zvítězil Žid nad Evropou. V tom bylo čertovo kopýtko dřívějších snah o Panevropu. Hlavní zájem byl, aby se vedlo dobře trustům. Jak se při tom povede evropským národům, to bylo lhostejné. Pro Němce je však hospodářství podřízeno národu. Péče o národ je první a základní zákon politického života. Tento zákon uznává Němec jak pro sebe, tak i pro ostatní národy. Proto při budování Evropy bude tvořit především společenství evropských národů jako společenství evropské pracovní síly, myšlenky a zdatnosti podobně, jako to vybudoval v rámci své Velkoněmecké říše. Mistr se už osvědčil při stavbě jedné velké budovy. Mějme plnou důvěru, že se osvědčí i při stavbě velké budovy evropské. A snažme se, abychom byli nejdokonalejší částí nejen Velkoněmecké říše, jak řekl president Hácha, ale i nové Evropy.

II. DĚJINNÉ PRÁVO NA VEDENÍ

O jednotě Evropy rozhodl německý a italský meč. Jak se zachovají vítězné národy Osy k ostatním hlavním národům evropským při budování Evropy?

Dokud byla naděje, že se k evropské jednotě dojde dohodou hlavních mocností, říšský vedoucí Alfred Rosenberg na kongresu Volta v Římě 1932 prohlásil: „Poněvadž se Rusko dnes vrátilo do Střední Asie, . . . kdo tedy vážně usiluje o Evropu jako organickou jednotu o silné mnohotvárnosti a nikoli jako hrubý součet, musí uznati čtyři velké národnosti za dané nám osudem a snažit se proto dáti náplň síle vyzařující z jejich jádra. Zničení jednoho tohoto střediska kteroukoli mocí nevytvořilo by Evropu, nýbrž by přivodilo zmatek, ve kterém by musela zaniknouti i ostatní střediska kultury.“ Tento Rosenbergův názor se kryje se starým německým přesvědčením, že národnosti, jak to nejlépe vyjádřil Paul Lagarde, jsou „myšlenkami božími“. Zatím co západní filosofie uznává jednotné lidstvo, ve kterém — dojde-li k dokonalému stavu — rasy a národnosti se rozplynou jako sladidlo v kávě, německá filosofie považuje různost národů za uskutečnění platonských ideí a chce jim umožnit i při jednotě se plně uplatnit.

Ale od roku 1932 se mnoho změnilo. Mussoliniho pokus uskutečnit závěry kongresu Volta návrhem na pakt čtyř mocností byl intrikami Západu zmařen. Mnichovský pakt čtyř v roce 1938 se rozpadl, jakmile západní mocnosti měly dostát svým povinnostem vůči národnosti německé a italské. Západ volil raději válku. A průběhem války Anglie velmi jasně dala najevo, že je evropskou mocností jen náhodou a necítí k Evropě povin-

ností. Kdyby jim válka dopřála času, byli by se Angličané vystěhovali za moře, aby mohli pokračovati v boji proti Evropě. Evropa si tak uvědomila, že Anglie vlastně už dávno ztratila domovské právo v Evropě a že bude nezbytno Evropu budovat bez ohledu na přání Anglie.

Anglie se vlastně začala obracet k Evropě zády už asi před třemi sty lety. Sváděly ji k tomu obrovské prostory za mořem, které slibovaly velké obchodní zisky. Kdyby Anglie byla bývala v takové situaci, v jaké je dnes Japonsko, kdyby za svými zády měla jen nekonečné a prázdné prostory oceánu a před sebou jen evropskou pevninu, pak by byla podobně jako Japonsko svou dynamičnost obrátila k pevnině. A v době, kdy se pokusil o sjednocení Evropy Napoleon, byla by patrně Evropa už dávno sjednocena nějakým britským Clivem nebo Hastingsem. Ale Evropa Angličany nelákala. Na západě je vábily obrovské, liduprázdné, ale bohaté prostory Ameriky, na jihu stejně obrovské, černými otroky oplývající a slibné prostory africké a na východě bohatstvím přetížená a rozpadávající se říše indických Mogulů. Tam tedy zakotvila energie Angličanů. Evropa je zajímala jen natolik, aby se nestala mocenským soupeřem. Tomu bylo nutno zabránit politikou, která žádnému národu v Evropě nedopřeje natolik zmohutnět, aby mohl Evropu sjednotit. Tak vznikla ona pověstná politika rovnováhy evropských mocností, jež nebyla v podstatě nic jiného, než politika činící z Evropy věčné semeniště válek. To byl ten staletý hřích Anglie na Evropě: Sama ji sjednotit nechtěla a jinému ji sjednotit nedopřála. A nesjednocená Evropa spěla neodvratně ke zkáze.

Když po válce Briand začal agitovat pro Spojené státy evropské, narazil na velmi ostrý odpor právě na straně Anglie. Veškeren anglický tisk živě protestoval proti jakékoliv myšlence evropské federace. Britská říše musí prý tvořit hospodářskou jednotku silnější než Amerika a silnější než Evropa. „Náš národ — psal na příklad »Daily Express« — nechce být částí Evropy ani fiskálně, ani politicky. Jsme povoláni k budoucnosti lepší, než je tato. Uvažujme o britské říši. Pokusme se zorganisovat

ji jako jediný dokonalý hospodářský celek. Mějme na mysli neomezenou výrobní schopnost dominií a kolonií. Připojme k ní tovární zdroje Velké Britanie ve vzájemné a obzvláště výhodné alianci. Až najdou Velká a Největší Britanie svůj první a největší trh v koupi a prodeji mezi sebou, tu teprve bude jejich bezpečnost úplná, jejich rozkvět neomezený a blahobyt každé části říše bude k dobru všech ostatních."

Anglie tedy nechtěla o Evropě ani slyšet. A v době velké hospodářské krise, kdy se měla projevit hospodářská jednota Evropy, kdy anglické peníze měly financovat rozsáhlý program veřejných prací celoevropských, Anglie začala organisovat ottawskou konferencí hospodářský prostor anglických dominií a kolonií a ponechala Evropu svému osudu. Tento odvrat od Evropy šel tak daleko, že v červenci 1940, kdy Francie již ležela na zemi přemožena, začalo se mluvit v Anglii o případném sloučení britského imperia se Spojenými státy americkými. Anglie se tak sama z Evropy vylučovala.

Za vedení Anglie by se Evropa mohla stát jednou a to nejméně samostatnou dominií britského imperia, v podstatě však jejím zemědělským zázemím. A nejvýše by se mohla stát 49. státem Spojených států amerických. A poněvadž tyto už dávno pohlížejí na Evropu jako na obtížnou konkurenci, bylo by takové splynutí pro Evropu sotva víc než pohřeb, slavnostní sice, ale přece jen pohřeb. Neboť Evropa je stále ještě středisko síly, které musí světu vtisknout svou vůli. A proto vše se v ní musí zpříčit proti takovému zániku. Nositelem této evropské vzpoury proti zániku se stala Říše a Osa.

Svébytnost Evropy vynakládá také veškeré síly, aby se nedala pohltit asijským východem. Nejednou se v zeměpise říká, že Evropa je vlastně jen jakýmsi poloostrovem, vybíhajícím do Atlantického oceánu z nesmírného těla asijské pevniny. Rosenberg na kongrese Volta vylučuje z evropského společenství sovětské Rusko, prohlásiv, že se Rusko vrátilo do střední Asie. Tentokráte ovšem mělo Rusko ještě ke všem státům poměr nepřátelský. Za sedm let nato se stal velký obrat. Německo si po-

dalo s Ruskem ruku. Karel Megerle ve článcích o nové Evropě, psaných rok po usmíření Říše s Ruskem, vynechává sice rovněž Rusko z příští jednotné Evropy, mluvě o pevném ohraničení nové Evropy vůči Rusku, ale tu už se předpokládá rozsáhlá hospodářská spolupráce obrovských prostorů ruských se sjednocenou Evropou v duchu naprosto přátelském.

Byla ovšem doba — před sto až stopadesáti lety — kdy se domnívalo Rusko, že ono bude jednou povoláno, aby provedlo sjednocení Evropy. Tehdy do střední Evropy učinilo velký krok rozdělením Polska a vidělo se dědicem Turecka jak na celém Balkáně, tak na celém východním Středomoří. Slavjanofilové dokonce snili o pohlcení celé Evropy ruskými pravoslavnými prostory. Ale Evropa se tomu instinktivně bránila. Rusko, cítíc pevnou vůli Evropy, obrátilo svou energii do Asie. Dnes už Rusko není mocnost evropská. Je to Eurasie, víc Asie než Evropa. Kdyby se bylo Rusku podařilo v osmnáctém a devatenáctém století připojit celou Evropu k Asii — a za Napoleona a po něm ruská vojska pochodovala po Italii, Španělsku, Francii a Německu — evropská civilisace by se nebyla vyvinula. Velkostatky by byly pohltily malého a středního sedláka — základní to sociologickou vrstvu porevoluční Evropy devatenáctého století. Nevolnictví by bylo zabilo veškeru iniciativu řemeslného stavu a třetí stav nebyl by se osvobodil. Asijská indolentní despocie byla by zabila evropský individualismus a průmyslová revoluce byla by zanikla v zárodku. Sám Palacký v roce 1848 považuje perspektivu Evropy sjednocené v „universální monarchii" ruské za nepřehledné i nevyslovitelně hrozné zlo pro lidstvo, za „neštěstí bez míry a hranic". Že měl pravdu, ukázal další vývoj. Rusko nestačilo udržet a rozvíjet život nutným tempem ani ve vlastních prostorách. Carský režim se zhroutil v úžasném krachu. Teprve sověty otevřely Rusko dokořan revoluci průmyslové. Po určitou dobu nato se zdálo, že tím, čím pro Evropu byla kolonisace Ameriky ve století devatenáctém, bude otevření Ruska pro Evropu ve století dvacátém. Podobalo se, že se Rusko stane sběrnou všech přebytečných pracovních sil evropských. Ale Rusko se Evropě

neočekávaně uzavřelo. Rozhodlo se budovat své nepřehledné prostory nikoli přebytečnou pracovní silou evropskou, nýbrž převýchovou vlastních selských sil na síly dělnické. Vládcové v Rusku počítali, že rostoucí nezaměstnanost uspíší sociální revoluci v Evropě a učiní Evropu snadnou kořistí Ruska. Ale Evropa ukázala znovu, že má v sobě životnost naprosto nezdolnou. Byl to střed Evropy, který našel nová východiska. Italská revoluce fašistická a německá revoluce národně socialistická dovedly rozřešit problém nezaměstnanosti, otevřely přebytečné síle pracovní nová pole činnosti a strhly Evropu jiným směrem: ne ke kolonisaci východu, jak bylo původně cílem, nýbrž k dobytí a ke kolonisaci evropského doplňku, kterým je Afrika. Jsme právě uprostřed tohoto velikého vývoje a Rusko k němu zaujalo postoj souhlasný.

Německo a severní Italie jsou pravými představiteli Evropy. Jenom v těchto zemích se vyvinul opravdový čtvrtý stav lidské společnosti — dělnictvo. V Anglii totiž dělník může uniknout ze svého stavu ještě po desítkách cestiček a cest — zámořská říše skýtala mu sta příležitostí. Francouz byl a je v podstatě stále ještě středním sedlákem a ne dělníkem. Jen německý dělník, stejně jako italský, neměl úniku. Neměl se po válce už kam vystěhovat. Je připoután k továrně a dílně. Je nucen přemýšlet, jak zlepšit úděl svého stavu. S ním o tom je nucen přemýšlet i jeho zaměstnavatel a jeho stát. A nutnost otevírá cesty. V obou státech si dělník a zaměstnavatel podali ruce a jejich společná kolektivní organisace státní tvoří nové formy života všech stavů. Oba státy uskutečnily socialismus, jaký potřebovaly jejich národy. Tím v závodu za vyššími formami životními ponechaly daleko za sebou ostatní státy evropské.

Německo a Italie se vyvíjejí souběžně po celé devatenácté století. Obě země se snaží překonat svou kmenovou roztříštěnost. A oběma se to daří v téměř současné době. Rok 1870 je rokem jak sjednocení Německa, tak sjednocení Italie. Také průmyslový vývoj jde souběžně. Obě prožívají bouřlivý průmyslový rozmach teprve před 50 lety, to je 100 let po Anglii. Obě přicházejí

pozdě při dělení světa. Obě trpí přelidněností a otázka prostorů, které je možno kolonisovat vlastní silou rolnickou a dělnickou, je pro ně otázkou bytí a nebytí. Obě jsou bohaté pracovní silou a chudé kapitálově. Obě jsou odkázány na suroviny, jež se průběhem minulého století dostaly do rukou západních mocností. Obě se tak stávají kotlem, nabitým energií a hrozícím výbuchem, nebude-li jim dána možnost rozpětí. Z obou se vytváří kolmá Osa Evropy, která je na severu ohraničena ledovými oblastmi a má možnost se prodlužovat jen směrem na jih. V tom okamžiku, kdy sovětské Rusko a Německo uzavřelo dohodu, že si nebudou bránit v rozpětí, dřívější německý tlak na východ se obrací na jih. A poněvadž jih — Afrika — patří Západu, je třeba nejprve porazit Západ, aby cesta na jih byla volná.

Francie svou dobu ke sjednocení Evropy dávno propásla. Zdálo se, že to provede Napoleon, ale ten ztroskotal. Jeho jednota Evropy nebyla „organická", jak by řekl říšský vedoucí Rosenberg, nýbrž „výbušná" a po mnoha bojích se rozpadla. Druhou možnost měla Francie po světové válce, když ovládala Ženevu. Ale ukázalo se, že není s tohoto úkolu. Síly Francie již dávno byly v úpadku. Její dynamika neodpovídala ani rámci vlastního imperia. Národ se stálým úbytkem dětí, národ stále víc a více stárnoucí nedostatkem mladých generací, národ, který k průmyslové podstatě se nedopracoval zevnitř, nýbrž válečnou kořistí, národ v podstatě sedláků a úzkostlivých střádalů, žijící ve stálém strachu ze souseda i spoutaného, tento národ neměl ani dosti velkorysosti, ani dosti vnitřních pohnutek, aby provedl velkou evropskou revoluci. Ta byla vyhrazena dvěma velkým průmyslovým národům s velikým přebytkem obyvatelstva, s velikou životní dravostí, nebojícím se ničeho, odhodlaným riskovat i do sebezničení, dvěma národům, mladým a tvůrčím, které si řekly, že si musí otevříti cestu do světa stůj co stůj. A tak se stalo, že stanuly v čele Evropy a svět, který otevíraly pro sebe, otevírají i pro celou Evropu.

Tím také dostáváme odpověď na otázku, kterou jsme si položili na počátku, jak se zachová vítězný německý národ k ostat-

ním národům evropským při budování Evropy. Nová Evropa bude budována mimo hranice Ruska a s jeho tichým souhlasem, ale Francii a Anglii bude vnucena. Budou ji budovat oba státy Osy, poněvadž jsou nositeli národního socialismu, revoluce to, která byla vyzkoušena v obou národech, osvědčila se a nejlépe odpovídá povaze evropské laboratoře a evropské umělecké pracovny. Její poměr k národům bude určován základním filosofickým přesvědčením Němců, že národnosti jsou myšlenkami božími. Ovšem tyto myšlenky boží musí ustanovit mezi sebou skutečně boží soulad, vše, co dělí, musí ustoupit tomu, co spojuje. Boží chor národností je nutno ve všech řečech naučit zpívat jedinou píseň — a to píseň jednotné Evropy.

III. NOVÁ SOCIÁLNÍ ZÁKLADNA

Až do dnešní doby vedly Evropu Anglie a Francie. Nyní ustupují z této role. S nimi ustupují i principy, na kterých oba státy vyrostly. Byly to principy tak zvaného liberalismu, životní to praxe, která jak lidem, tak věcem poskytovala více méně úplnou svobodu. Liberalismus osvobodil lidi od pout, kterými je feudalismus přikovával k půdě a k řemeslným a obchodním cechům. Osvobodil i věci, kterými dříve nebylo dovoleno volně nakládat: půda se nesměla prodávat, zboží jen za poplatky se smělo přenášet z kraje do kraje a prodej jeho byl omezen cechovními pravidly. Za liberalismu se všechno stalo zbožím, s kterým se svobodně nakládalo a jehož pohyb nebyl ničím vázán. Hlavní zásadou bylo: blaho jednotlivce. Čím více jednotlivců se obohatí, tím větší prospěch z toho bude mít celek. Je proto třeba odstranit všecka pouta, která podvazují jedincovu hospodářskou činnost.

V Anglii a ve Francii se tyto zásady uplatnily svrchovanou měrou. Honba za ziskem se stala hlavním heslem liberalistické éry. Vybičovávala energie. Otevřený svět v zámoří poskytoval obrovské možnosti výdělků. Rychlost řemeslné práce nestačila těmto trhům. Vymýšleny stroje. Do strojů zapřažena pára. Později vznikl ještě pružnější pohon, snadněji přenosný, elektřina a výbušný motor. Rychlost koní nahrazena lokomotivami, plachetní lodi parníky, kůň a mezek vytlačeni se silnic auty. Nakonec pro dopravu otevřen i třetí prostor, vzduch, dobytý letadly. Tempo života zdesateronásobnělo, pak zestonásobnělo, poté ztisícinásobnělo. Depeše vyrval postilionovi z ruky telegraf, tomu telefon a oběma je trhá nyní rozhlas. Rychlé vědomosti v kostce

opatřila fotografická deska, filmové pásmo a kniha jako příručka a slovník naučný. Ve shonu za ziskem se stal i člověk člověku pouhým nástrojem, kterého možno po upotřebení odhodit.

Ale po 150 letech tohoto nezřízeného shonu jednotlivců za ziskem se došlo k hranici. Na každý zisk už číhalo deset, dvacet, i sto lovců. A každý stál tu vyzbrojen nejmodernějšími stroji a pomůckami. A když jeden z nich zisk chytil, devět zůstalo stát zklamáno. A s nimi stála i veškerá osazenstva podniků. Jejich rodiny neměly z čeho žít. Nával do míst, kde se ještě pracovalo, umožňoval podnikatelům, aby platili jen hladové mzdy. Národy začaly degenerovat.

A to byl okamžik pro příchod nových režimů. Nebylo možno nadále udržovat životní řád, ve kterém se pracuje jen tehdy, kdy majitel výrobních prostředků má naději na okamžitý zisk. Bylo nutno zachránit národ jiným režimem. Bylo nutno dělat proto, aby národ žil a ne aby jednotlivec vydělal. Dělat tedy i práce, které nevynášejí, ale z kterých má prospěch celý národ. Ziskové hospodářství jednotlivcovo nahrazeno hospodářstvím veřejně užitkovým.

Když přišel národně socialistický režim v Německu k moci, bylo úředně napočítáno šest milionů nezaměstnaných dělníků v zemi. Znamenalo to s rodinami nějakých pětadvacet milionů hladovějících. Na způsobu, jakým odstranil toto velké břemeno nezaměstnanosti, prokázala se životní nezbytnost nového režimu. A ukázal se také jeho hlavní rys: pružnost ve výběru prostředků. Žádná teoretická ztrnulost jako v Rusku, ani žádné ohledy na fetiše svobody jako na Západě. Bylo třeba dělat nerentabilní práce a bez ohledu na soukromý majetek se začaly vykupovat pozemky na dálnice, strhovat zastaralé části měst a nahrazovat moderními čtvrtěmi, rozbila se versailleská pouta znemožňující zbrojení, zavřely se hranice před dovozem zboží, které se mohlo stejně dobře vyrábět doma, otevřely se domácí zdroje surovin a započalo se s výrobou náhražek. A když se ukázalo, že všechny tyto kroky, podnikané na účet státu, nestačí, byly přitaženy k boji proti nezaměstnanosti soukromé prostředky ještě jinak než da-

němi. Sedláku se nadiktovalo, že musí mít takový a takový počet čeledi na takovou a takovou výměru, závodu o určité kapacitě výrobní se předepsal určitý počet dělníků, zakázalo se zavírat obchody, když už se přestaly vyplácet a nařídilo se, aby žily z úspor, přikázalo se úředníkům a zaměstnancům s vyšším platem, že musí mít v domácnostech služebné, po případě si koupit auto a držet si šoféra, vdané ženy propouštěny z práce a na jejich místo dáváni zakladatelé domácností, mladým domácnostem poskytovány půjčky na nábytek a výbavu, umožněno jim zakoupit si rodinný domek za výhodných splátek, vypláceny podpory na děti atd. V boji proti nezaměstnanosti se nezastavili v Německu ani před fetišem strojové civilisace. Při veřejných pracích bylo ustanoveno, že se nesmí používati strojů tam, kde je nahradí lidská práce. Takto nesčetnou spoustou ustanovení, vyplývajících z praxe a jen z jediného principu: odstranit nezaměstnanost stůj co stůj, podařilo se poměrně v krátké době národním socialistům splnit svůj úkol tak brilantně, že svět dodnes nedovede pochopit, jak to bylo možné. Když později nový výměnný obchod s cizinou a poté válka způsobily naopak velký nedostatek pracovních sil, národní socialismus dovedl zase mnohé ze svých ustanovení odbourat. Tak se nyní při všech veřejných pracích používá opět veškerých vymožeností techniky, aby se nahradil nedostatek pracovních sil, vdané ženy mohou opět vstupovat do zaměstnání atd. Je právě vlastností národního socialismu, že nemá žádné dogmatické ztrnulosti. Jeho zásadou je: prospěch národa před prospěchem jednotlivce. Metody, jimiž se docílí prospěchu národa, se mění podle okolností. Minulé předpisy nesmí státi novým potřebám v cestě. Proto národní socialismus spíše než zákoník zná zákonodárce a před teorií dává přednost praxi.

Takovýto řád ovšem vyžaduje vedoucí osobnosti vysoké mravní úrovně. Musí to být lidé, ve kterých princip: prospěch národa stůj co stůj — je přímo ztělesněn. Podnikatele chápe národní socialismus nikoli jako chlebodárce a všemocného kapitalistu, nýbrž jako člověka, kterému byla svěřena osudem část výrobních prostředků, patřících národu. Podnikatel se stává

vůdcem a jeho dělníci jsou nikoli osazenstvem, nýbrž vůdcovou družinou (Gefolgschaft). Názvy tyto připomínají vojenské družiny starých Germánů. Práce v podniku je jakási bitva ve prospěch národa. Proto také první zákon řádu národní práce praví, že „v podniku pracují společně podnikatel jako vůdce podniku, úředníci a dělníci jako družina ku podpoře účelu podniku a k obecnému užitku národa a státu". Ne tedy jako za liberalismu: pro vlastní zisk, nýbrž k obecnému užitku národa a státu. Stát proto velmi pečlivě dohlíží, aby podnik zajistil především slušnou mzdovou a pracovní úroveň svým zaměstnancům (zákon o minimálních platech, o nemocenském a pensijním pojištění, o pracovní době a dovolených, o úrazovém pojištění), dbá na hygienu podniku, vyvolal hnutí pro zkrášlení pracovního prostředí, jakož i hnutí pro účelné a příjemné využití pracovních prázdnin (Kraft durch Freude). Závod se takto stává majetkem nikoli jedince, nýbrž existenčním zdrojem určitého okruhu příslušníků národa.

K vedení Evropy hlásí se tedy stát, který znamená nový systém. Provedl podobně jako stát italský revoluci vedoucí od liberalistického, ziskového a plutokratického systému k lidovému socialismu. Jeho mistrovskou zkouškou bylo překonání světové krise v rámci německého národa. Jeho systém není však náhodný zjev, který se pojednou objevil na evropském obzoru bez přípravy. Národní socialismus německý má hluboké kořeny. Německo, které přichází do průmyslové éry o téměř sto let později než Anglie, neprodělává své počátky tím způsobem jako Anglie. Má při svém zrodu už co dělat s anglickou konkurencí a brání se proti ní celní ochranou a státním socialismem. Základ k státnímu socialismu dává sám Bismarck. „Jest nám probádati neznámou zemi," praví při zavádění úrazového pojištění. A byla to tehdy skutečně neznámá země sociální politiky, o které v menšestrovské Anglii a rentýřské Francii nechtěli ani uvažovat. Ostatně kořeny této politiky viděl Bismarck i v zásadách pruského krále filosofa. Odvolávaje se na něho praví: „Povoláním vlády ve smyslu Friedricha Velikého je lidu sloužiti. Protikladem je lid ovládati. My chceme lidu sloužiti." Bismarck pečuje, aby želez-

nice, tak důležitý prostředek k rozvoji a prospěchu národa, nebyly předmětem ždímání peněz z lidu, jako tomu bylo v Anglii a postátnil je. Dává podnět k pensijnímu pojištění pro státní zaměstnance a dává tak příklad k novodobému pensijnímu pojištění všech zaměstnanců. Národní socialismus, možno říci, je pokračováním na základech, které dal Friedrich Veliký a Bismarck. Je také vyvrcholením oné mocné touhy po sociální spravedlnosti, která činila už v minulém století, jak praví Jiří Brandes, z každého Němce zvláštní spojení socialisty a individualisty (Brandes: Německé osobnosti). Tyto dva základní směry v duši každého Němce: socialismus a individualismus — ztělesňuje národní socialismus skvělým způsobem. Do něho se vlily kolektivní snahy německých dělníků, po dlouhou dobu svedených socialismem kosmopolitickým, v něm našly uskutečnění Wagnerovy touhy po odstranění kapitalismu a vlády zlata, jak to vyjadřuje v národním cyklu oper: „Prsten Nibelungů", a v něm je uskutečněn i sklon k individualismu přijetím a zdokonalením principu odpovědných a iniciativních vůdců.

V žádné zemi nebyla touha po sociální spravedlnosti tak žhavá, aby dala vyrůsti hnutí tak silnému, jakým bývaly v Německu dělnické organisace v době před válkou. Tohoto hnutí se ovšem jako všeho po určitou dobu zmocnili Židé. Marx sice správně vysledoval neudržitelnost liberalismu, ale když mluvil o prostředcích, jak jej odstranit, nezapřel své židovství. Kdyby Marx byl Němec a ne Žid, Němec se silným národním cítěním, pak by přišel na to, že rozvratu společnosti, zaviněnému liberalismem, možno čelit jen když se národní podnikatel spojí s národním dělníkem. Každý Žid je však kosmopolitou. Mluvit o spojení mezinárodních kapitalistů s mezinárodním dělnictvem, to byl ovšem nesmysl. To se prakticky nikdy uskutečnit nemohlo. Proto kosmopolita Marx viděl východisko v opaku: ne v pospolitosti, nýbrž v boji. Nová éra podle něho vznikne tehdy, až se dělníci všech národů postaví proti podnikatelům všech národů a třídním bojem a revolucí se zmocní sami výrobních prostředků. Tento

postoj ovšem jen znemožňoval jakoukoli nápravu a zhoršoval situaci dělnických mas.

Mezinárodnost se podařilo Marxovi a jeho žákům tak vštípiti do myšlení doby, že i sám Bismarck byl jí dotčen. Ale byl natolik vlastencem, že se proti ní dovedl vzbouřit. V parlamentní řeči o praktickém křesťanství pravil: „Pan poslanec von Vollmar, jak vyrozumívám z úplného přehledu, podaného poslancem Bambergem, připustil své doby, že ideály sociální demokracie se vůbec nemohou uskutečnit v jediném státě, nýbrž může jich býti dosaženo jen tehdy, až tu pro ně bude mezinárodní základna. *Já tomu také věřím* a proto považuji je za nemožné, poněvadž se této mezinárodní základny nikdy nedosáhne. Ale i kdyby nastal takový případ, pak by mezidoba mohla býti tak dlouhá, že se musí najíti nějaký modus vivendi, který by učinil stav potlačených a trpících u nás trochu snesitelnější a příjemnější. Nemůžeme se utěšovat něčím, co se snad ani v příštím století ještě neuskuteční. Musíme něco dát, co platí už od zítřka nebo pozítří."

Ano, v tom to bylo. Dát něco už od zítřka nebo pozítří a dát to bez ohledu na mezinárodní poměry. Dát to proto, že to národ potřebuje. Největší myšlenkový výboj národního socialismu spočívá v tom, že dokonale odvrhuje mythus mezinárodního socialismu a považuje socialismus za možný *ihned a v rámci národa*. Mezinárodnost se stala socialismu kletbou, která mu hypnoticky spoutávala ruce a nohy. Prolomit mezinárodní očarování, rozbít pouta mezinárodnosti, jimiž byl socialismus sepiat do bezmocnosti, to byl veliký čin národního socialismu. Míru jeho velikosti je možno vedle zkušenosti Německa změřit i na zkušenostech Ruska. Řadu let poté, kdy první zakladatelé a Adolf Hitler stanovili zásady národního socialismu v Německu, je v Rusku Josef Stalin nucen svésti tuhý a rozhodný zápas v podstatě o totéž s Trockým, Zinověvem a jinými židovskými stoupenci mezinárodního socialismu. Trocký nesen svým kosmopolitismem, který se každému Židovi zahryzl do morku jeho páteře, radil mařit síly Ruska rozdmycháváním světové

revoluce. Josef Stalin naopak považoval za povinnost vůči ruskému lidu odvrátit národ od chiliastického čekání na světovou revoluci a přimět jej, aby budoval socialismus v jedné zemi. A to se mu také podařilo. Ruský lid dal za pravdu tomu, kdo chtěl budovat. Vrhl se do pětiletek a dokázal, že tento princip budovat socialismus i na omezeném úseku světa je zdrojem netušené energie. Socialismus může míti úspěch jen tehdy, když se jeho úkol omezí. Když přestane myslet na vykoupení celého lidstva a spokojí se s vykoupením obyvatelstva vlastního státu. Spása je v uskromnění. To poznali velmi jasně národní socialisté v Německu a to později naučila Stalina zkušenost. Teprve po porážce mezinárodnosti se mohlo naše století stát stoletím socialismu. Socialismu nikoli v theorii, nýbrž v životní praxi národů.

Národní socialisté v Německu viděli od počátku do věci velmi jasně. Dostalo se jim však moci teprve v době, kdy krise nezaměstnanosti dostoupila vrcholu. A to byla doba, která byla velmi úrodná pro pochopení jejich zásad. Za veliké krise hospodářské poznali dělníci i zaměstnavatelé, že jsou všichni na jedné lodi. A tou lodí byl národ a stát, ve kterém žili. Stát celní ochranou, veřejnými zadávkami a jinými veřejnými opatřeními chránil oba před potopou. A oba se našli. Vyvinul se onen poměr vzájemnosti, který vyznačuje podnikání v Říši. Podnikatel i dělník jsou si vědomi, že bojují společnou bitvu ve prospěch svého národa. Ušetřili si tím kalvarii, kterou prošli v Rusku zaměstnavatelé i dělníci a která zbavila v hrozné občanské válce ruský národ vůdčí vrstvy průmyslové jak v řadách podnikatelů tak v řadách dělníků.

Říše vypracovala obdivuhodný systém solidarity dělníků s podnikateli a odpovědnosti podnikatelů za blaho dělníků. Přejímajíc velký úkol organisování Evropy, může jí přinésti nový systém jako vzor a jako novou organisační a pracovní metodu. Dříve národním socialismem budovala lidový stát německý, nyní bude jím tvořit celou Evropu.

Velká hospodářská krise naučila Němce, že spása národa,

když je zle, je v jeho práci a vědění, nikoli ve zlatě. Země zlata, západ, odepřely úvěry. To mohlo být katastrofální v zemi, která v tolika surovinách byla závislá na cizině. Ale Německo dovedlo tomu čelit. Udrželo obchod s cizinou na zásadě: za zboží zboží. Cizina potřebovala prodat suroviny a potraviny, Německo potřebovalo odbýt průmyslové výrobky. Zaveden výměnný obchod, který zrevolucionoval dosavadní světový trh. Německo přestalo dodávat do států průmyslových a zvýšilo svůj styk se státy zemědělskými a surovinovými. A co nemohlo takto dostat, začalo si nahrazovat uměle. Dosáhlo tím značné soběstačnosti, ačkoliv západní kapitál se domníval, že z Německa bude mít na trvalo kolonii, která na něm bude závislá jak kapitálem, tak surovinami. Ale kapitál se ukázal při výměnném obchodu zbytečný a suroviny nahraditelné. Ukázalo se, že bohatství národa spočívá skutečně jen v práci a vědění. Jakmile se k tomuto poznatku došlo, pak byl ovšem konec vševládnoucímu anglosaskému světovému obchodu. To, co se Angličanům zdálo exotickou kuriositou, když v roce 1919 Gandhi začal národ mít k tomu, aby 60 milionů rupií, vydaných ročně za látky z Anglie, ušetřil tím, že si bude sám tkát plátno a bude nosit obleky ručně tkané, to nyní učinili jim národ německý v jiné formě a v ohromném měřítku. Evropské *svadeši* stejně jako indické se vrací k domácím surovinám a k práci domácích dílen. Zaměstnává dělníky ve vlastních dílnách a továrnách, aby národ ušetřil miliardy, placené mezinárodnímu obchodu. Nutí ostatní země, aby obchodovaly s ním jen na principu: práce za práci. Zachraňuje tak národu jeho největší bohatství: pracovní zdatnost.

To je poznatek, kterého Říše plně využije při organisování evropského prostoru. Bude se snažit, aby byl nezávislý na cizím zlatu a cizích surovinách. Soběstačnost Evropy bude cílem. Ostatně už dnes se prakticky uskutečňuje. Sevřeny britskou blokádou, všechny země Evropy se obracejí k Říši jako k jedinému evropskému trhu. Zemědělský jihovýchod se snaží nahradit zemědělský dovoz z Jižní Ameriky a Australie. Průmyslový západ přizpůsobuje svou výrobu výrobě německé, aby ji doplňoval.

Otvírají se ložiska surovin, která dříve byla ubíjena zámořskou konkurencí s nízkou koloniální pracovní silou. Zasuté šachty se opět čistí, skryté poklady se otvírají. První kroky k velkému hospodářskému celku jsou učiněny. K velkému užitku Evropy přicházejí dosavadní zkušenosti z německých čtyřletek autarkie. Evropa zámořím zaplavená a zpustošená je na nejlepší cestě se státi opět záviděníhodnou zahradou. Objevila své pravé bohatství: práci a vědění svých obyvatel. A za vedení Říše vrátí práci opět starou čest.

A bylo již věru na čase. Zlato a spekulace s cennými papíry, hra na burse a lenošný život rentýře hrozily učinit z Evropy zemi, kde na pracujícího se bude pohlížet jako ve starověku na osobu méněcennou, na kastu nečistou, na hlupáka, plahočícího se od kolébky do hrobu za několik grošů, získaných úmornou prací, zatím co pravá bohatství se dělala zahálkou a hrou. Německo vrací práci její důstojnost a tvořivost.

IV. RASOVÁ POSPOLITOST EVROPY

Jenom v národě, který je tak skrz naskrz prosáklý myšlenkou vývoje, mohl se vyskytnouti básník a filosof, který hlásal: „Člověk je lano, napjaté mezi zvířetem a nadčlověkem — lano nad propastí. Člověk je nebezpečný přechod, nebezpečný pochod, nebezpečné ohlédnutí, nebezpečné zachvění a nebezpečné zastavení. Co je velikého na člověku, je to, že je mostem a nikoli účelem. Co na něm můžeme milovat je to, že je únikem z něčeho a zánikem něčeho."

Na tomto pochodu za novým vyšším člověkem jsou Němci přesvědčeni, že přeskočili všechny ostatní a vedou o mnoho loktů. Toto jejich přesvědčení vnuká strach ostatním, zejména malým národům. Ptají se úzkostlivě: „Nebudou se k nám chovat jako národ pánů — Herrenvolk — k národům nevolníků? Není v tom vlastně hlavní překážka, proč jim s důvěrou svěřit svůj osud?"

Tyto obavy zaplašuje už základní německá víra ve vývoj. Všechny národy a všechny rasy se vyvíjejí a Němci stejně jako ostatní jsou nuceni se obávat, že ustrnou a budou pak předstiženi jinými, nebudou-li vyvíjet všechny dary svého ducha. Neboť duch je to nakonec, který vládne. Víra, že jsou dál než ostatní, je zavazuje pouze k tomu, aby byli ustavičně na stráži a ustavičným rozvíjením svých schopností udrželi si náskok před ostatními. Je příkazem nikoli zadržovat vývoj jiných, nýbrž naopak jej uspišovati svým zdokonalováním. Je příkazem velké morální a duševní sebedisciplíny.

Opírajíce se o své národní filosofy, Kanta a Hegela, mají ovšem Němci zcela jiný pohled na lidstvo, nežli měl až dosud

západ. Kdežto západ viděl lidstvo jako *jednotné pole* máku, kvetoucího barvami červenými, bílými a všech odstínů, Němci chápou lidstvo jako *řadu záhonů* a každý záhon je záhonem docela odlišných květin: tam růže, onde tulipány, tam pivoňky, onde lilie. Západ věří v rovnost lidí a národů. Vychází ze starého křesťanského příměru, že všichni lidé jsou stvořeni k obrazu božímu. Podle Němců lidé a národy nejsou obrazem božím, nýbrž myšlenkami božími a každá myšlenka je jiná. Mohli bychom také říci, že Němec se dívá na lidstvo očima zkušeného pěstitele zvířat, dovedoucího jasně odlišit fysickou i povahovou různost jednotlivých ras a odrud. Lidé jsou mu od přírody nikoliv stejní, nýbrž od přírody nestejní. A podobně i národy. A jak píše Dr. Otto Dietrich v „Revoluci myšlení": Hlavní problém je vytvořiti soulad ne mezi rovnými, nýbrž mezi nerovnými.

Ostatně Evropa je podle Němců záhonem jednoho druhu květin — až na nějaké to zabloudilé býlí. Evropané jsou příslušníky arijské rasy, a jejich řeči, ať už jde o germánské, románské nebo slovanské, pocházejí z jedné původní řeči: indogermánské. V myšlence arijské rasy přinášejí Němci myšlenku pospolitosti, na které harmonicky možno budovat příští jednotu Evropy. Žádný jiný národ není schopen dát Evropě podobnou jednotící myšlenku, podobný nezbytný tmel, který udrží všechny evropské národy ve společném úsilí a v harmonickém spolužití. Je to při tom myšlenka, jejíž kořeny jsou zapuštěny ve všech téměř hlavních národech Evropy. Byl to Francouz Gobineau, který jako vyslanec v Persii, zemi, která tvoří pomezí mezi rasou arijskou, semitskou a indickou, si uvědomil plně základní tvůrčí vlastnosti arijské rasy a první bil na poplach. Na jiném pomezí, tam, kde se stýká arijská rasa s rasou černou, v Severní Americe, Madison Grant podobně jako Gobineau si uvědomil veškeré ctnosti a odlišnosti rasy arijské a všechna nebezpečí, která rase hrozí, nebude-li dbáti své čistoty. Tyto poznatky rozvinul v arijskou nauku biologickou Francouz Vaucher de Lapouge, kdežto pogermánštělý Angličan Housten Steward Cham-

berlain se pokusil vyložiti kulturu evropskou jako dílo arijské rasy, ohrožené nebezpečně rasou židovskou. Němci učinili tyto poznatky majetkem národním a theorii rasovou základem své státní politiky. A jejich cílem je budovat na ní nejen německý národ, nýbrž celou Evropu. Evropa, domov arijců, musí být očištěna od býlí, kterým jsou v Evropě Židé, a rasa musí být vypěstěna do nejvyšší dokonalosti.

Alfred Rosenberg v knize „Mythus XX. století" vyzvedává arijskou rasu jako jediný kultury schopný element v lidstvu. Arijská rasa má podle něho všechny vlastnosti rasy hrdinské, tvůrčí, budovatelské a badatelské, se zrakem obráceným stále kupředu, s energií stále napjatou za novými cíly, táhnoucí za sebou hmotu vždy výš a výše, zatím co jiné rasy se dají strhovat tíhou hmoty, rozložit rozkošemi, podmanit osudem. Dějiny známého lidstva jsou mu dějinami výbojů a tvůrčího rozmachu arijců, jejich skvělého organisačního talentu. Oni jsou budovateli velikých říší. Jestliže se jejich říše neudržely, pak příčinou po každé byl nedostatek uvědomělé rasové politiky. V okamžiku, kdy budovali světové říše, ve kterých se pod jediným žezlem sešly různé rasy světa, nastalo míšení, rasa vládnoucí a tvůrčí se dala prostoupit rasami méněcennými a poněvadž, jak učí theorie brněnského badatele Mendela o dědičnosti, vlastnosti chorobné nabývají snadno převahy, nastal rychlý úpadek vládnoucí vrstvy. A to mělo v zápětí i rychlý úpadek imperií.

Toto velké panoráma dějinné může být popíráno, vědátoři mohou snášet i nesčetné doklady, že není na světě čisté rasy a že je mezi nimi přechod tak nenáhlý, že pojem rasy je vlastně jen pomyslem. Badatelé se mohou také ustavičně přít o tom, zda míšení ras je žádoucí nebo škodlivé. Zda opravdu zatěžuje potomstvo dědičnými vlastnostmi tak si odporujícími, že se míšenec stává živým svárem protikladných sil a trpí pak tím on i okolí, anebo zda naopak obohacuje stupnici lidských vlastností měrou před tím neobvyklou. Možno být přesvědčen, jak je také většina badatelů, že bezprostřední účinek míšení ras je nepříznivý, ale po řadě pokolení, až když nové oboustranné protichůdné přínosy

se zharmonisovaly, dává téměř explosivně vyrůsti novým talentům. Možno dále úpadek energie, kterým trpěly budovatelské rasy, přičítati prostě únavě budovatelské skupiny, jejímu zestárnutí a úpadek považovati za úhor, kterého je třeba pro další zotavení — tyto všechny spory patří do oblasti vědy anthropologické a biologické. V našem případě jde o to, může-li rasová teorie se státi plodným činitelem politickým.

A tu je nutno přiznat, že myšlenka je politicky neobyčejně plodná. Vychází ze základní starosti politikovy, jak udržet obyvatelstvo na nejvyšším stupni tělesné a duševní tvořivosti. Dostáváme se na opačný pól středověkého myšlení, kdy ideál života se hledal v umrtvování těla a v ustavičné přípravě na život po smrti. Myšlenka rasy je vyvrcholením renesančního obratu k životu, korunou návratu k přírodě, věkem mužství evropského sebepoznání. Náš věk je věkem neobyčejného a závratného rozmachu tělovědy a lékařství, hygieny a sportu, vědy o zákonech dědičnosti tělesné a duševní (ibsenovských strašidel). Moderní člověk vidí životní cíl v tom, aby knot života hořel bez čoudu a prskání, aby se rozvil plamenem radostným a jásavým, čistě a světle, žárem spalujícím a průbojným. Tento světový názor se musel odrazit i v politice. A rasová politika jde právě až na kořeny životního plamene.

V žádné dějinné epoše lidstvo dosud nevěnovalo životu onu zbožnou pozornost, jakou mu věnujeme my. V Řecku byl také život zbožňován, ale týkalo se to jen úzké vrstvy aristokratů, zatím co masy žily v otrockém podsvětí. Dnes po prvé jde o masy národní. Až do německé revoluce byly dělnické vrstvy zatlačeny na periferii života a plutokratům stačilo, jestliže se péče o ně projevovala jen na tolik, aby nerozšiřovaly epidemie a neohrožovaly vrstvy blahobytné. Tomu je teď konec. Politika sama hledá nyní cesty nikoli jen k zabránění chorob u vrstev lidových, nýbrž k plnému rozmachu všech životních sil veškerých příslušníků národa. To je politický úkol nový, který jiné věky neznaly.

Lidstvo nemá ani zkušenosti s politikou čisté rasy. Tam, kde se dosud mluvilo o rasové výlučnosti, šlo jen o výlučnost malého

národa, jako je národ židovský, který však nemůže být vzorem, poněvadž se nepřirozeně vyvíjel a jeho růst je pokřivený jako růst polární kleče. Jiný příklad rasové politiky dala nám civilisace arabská, ale tehdy šlo o rasovou politiku neuvědomělou, nepodepřenou vědeckými zkušenostmi a příliš úzce spojenou s výlučností náboženskou. Naproti tomu nám dějiny poskytují příklady rasového míšení, které opravdu nelákají k následování. Největší míšení bylo vždy úvodem k největšímu národnímu a státnímu úpadku. Obohatit proto jednou zkušenost lidstva vědecky zdůvodněnou a pozorováním ustavičně kontrolovanou politikou, založenou na zásadě čisté rasy, přirozeně láká velké státnické duchy k smělému dějinnému experimentu.

Je tu nejprve praktická otázka, zda je možno na zásadě rasové výlučnosti budovat imperium a může-li takové imperium udržet různorodé složky pohromadě. Nestane se budování imperia na myšlence čisté rasy pramenem nesnášenlivosti k rasám ostatním? Není v myšlence rasové obsažen dynamit, který rozbíjí soužití ras? Tak Evropa na příklad považuje Afriku za svůj přirozený doplněk a příští kolonisační prostor. Neznamená rasová myšlenka rozsudek smrti nad všemi černými kmeny a nad všemi arabskými semity, obývajícími Afriku?

Na otázku je možno jasně odpovědět: Obavy ty jsou zbytečné. Známe dopodrobna jeden případ imperia v dějinách, založeného na myšlence rasové výlučnosti. Je to Mohamedovo imperium arabské. Arabové se považovali za vyvolenou panskou rasu. A jako by byli považovali za hřích proti přírodě zkřížit čistokrevného hřebce arabského s těžkou rasou, řekněme pinzgavskou, tak pro svou rasu měli pevná pravidla, zakazující křížení s rasami ostatními. A přesto tato výlučnost (— ovšem víc náboženská než rasová —) nevedla k nesnášelivosti. Je známo, že v arabském imperiu bylo dosti místa pro církve křesťanské, pro církve židovské i indické a to v době, kdy křesťanství bylo krajně nesnášenlivé. Podobně i všechny rasy našly v arabském imperiu klidné soužití. Jedině vůči vlastním sektám nejevili Arabové žádnou shovívavost. Ovšem ideál rasové výlučnosti se ne-

udržel, poněvadž pro něj scházely vědecké předpoklady. Za pomník tohoto úpadku rasové čistoty je možno považovat známý středověký arabský román o hrdinovi Antarovi. Tento hrdina jako na posměch základní idei arabského imperia je křížencem Araba a černošky. Také však v době, kdy byl psán, bylo arabské imperium už v troskách.

Myšlenka zdraví rasy je nejrevolučnější stránka v rasové myšlence: Jde o ideál rasy dokonalé, zbavené všeho, co ji snižuje, leptá, poskvrňuje, rasy, které se mají poskytnouti všechny podmínky, aby kypěla zdravím, plodností a duševní tvořivostí. Aby nám drasticky vysvitla revoluční povaha rasové myšlenky, představme si, že této myšlenky je použito v Indii. Nikdo snad drsněji neukázal biologické základy indické nemohoucnosti, jako Američanka Katherine Mayo v pověstné knize „Matka Indie". Průměrný Ind žije jen do třiceti let. Proč? Poněvadž náboženství předpisuje, aby děvče už v nejranějším věku se stávalo matkou. Už šestiletá děvčata rodí. Který Ind neprovdá svou dceru do jejích jedenácti let, je považován za nečistého a je vyvržen ze společnosti. Slabá matka, dorostlá nejvýš pro hraní s panenkami, rodí ovšem potomky, kterým schází potřebná životní energie. A její potomci jsou opět nuceni žít předčasně pohlavním životem. To všechno je křiklavý zločin proti přírodě. Ale Angličané, kteří převzali odpovědnost za osud indického národa, neučinili nic, aby Indy z této sodomské civilisace vyvedli. Jim stačilo odpumpovávat z Indie její bohatství a bylo jim nakonec docela pohodlné, že 300 milionů Indů ničí samo sebe a nikdy se nemůže vzepřít. Představme si jaké dobrodiní by přinesl Indům vládce, který by si vzal rasový ideál za hlavní politickou směrnici. Zdraví rasy vyžaduje, aby sňatky se uzavíraly až po dospělosti. Nemilosrdně by odstranil proto sňatky dětské. Zdraví rasy vyžaduje dále pohyb, sport a čistotu těla. Vyvedl by bez ohledu na náboženské předpisy dívky z uzavřených serailů, kde zrají pro tuberkulosu a vyvedl by je na čerstvý vzduch. Zrušil by zákaz, že vdova se musí uzavřít před světem a nesmí se znovu vdáti, zákaz, který náboženští otcové Indů zavedli jen proto, aby

udusili vzpouru mladičkých žen proti tyranským manželům. Stavbou hřišť, koupelen, tělesným cvičením mládeže by se snažil otužiti rasu. Nelze si představit v Indii větší revoluce. Indové by se stali opět rasou zdravou, silnou a rozvinuli by všechny dobré vlohy, které mají. Takový rasový diktátor by uvalil sice na sebe kletbu všech brahmínů, ale život svých poddaných by prodloužil o dalších třicet let, čili o jednou tolik. Nebyl by před dějinami hrdinou?

To je ovšem drastický příklad. Evropa není Indie. Ale nemysleme si, že v Evropě jsme už strhli se sebe všechna tradiční pouta a žijeme podle nejsvětějších zákonů přírody. Je pravda, že jednou ze základních vlastností evropské civilisace je stálé oprošťování se od tradic, zabraňujících řádnému rozvoji těla a ducha. Už dávno tělo neumrtvujeme, nýbrž je naplňujeme životní energií. Ale i my máme několik náboženských přežitků, které zdraví národa ohrožují. Přežitkem je důsledek víry, že každá duše je nesmrtelná a bohem seslaná a že proto není dovoleno ji bránit příchodu na tento svět nebo ji odeslat se světa tohoto. Necháváme proto po léta trpět na loži nebo v křesle nevyléčitelně nemocné, proklínající svůj život a žádající o ránu z milosti. Tady je třeba zbavit se předsudku a zavésti zákonem euthanasii, právo v určitých případech, řádně státními orgány uváženém, poskytnout milosrdnou smrt nevyléčitelně trpícím. Připouštíme také, z pochybného výkladu osobní svobody, aby lidé, postižení nevyléčitelnou vadou, se rozmnožovali podle své libosti a přenášeli svou nemoc na potomky. Také zde rasová hygiena má velké pole. A také zde Němci jsou v čele. V případech, o nichž se vysloví zdravotní soud, zavádí se trvalá neplodnost.

Ale zřetel na zdravou rasu otvírá ještě jiná široká pole politické činnosti. Strojová civilisace hrozí postihnout lidstvo velkým nebezpečím. Odsuzuje mnohé členy lidské společnosti, aby po celý život konali jen jednostrannou práci. Je to často jen jeden pohyb rukou nebo jedna poloha těla, jedna a stále táž námaha jednoho lidského orgánu. Ani krátké chvíle večerního nebo nedělního odpočinku nebo letní dovolená, ani intensivní sport

v těchto prázdních, nedovedou odstranit a zastavit ničivé důsledky jednostranného pohybu. V Americe považují vyčerpání dělníků jednotvárnou prací za tak značné, že už dělníka staršího 35 let neradi do práce přijímají. Politik, mající zřetel na zdravou rasu, bude přihlížet k tomuto nebezpečí. Bude na příklad pečovat o to, aby určité škodlivé práce byly vykonávány jen v určitém věku a jako součást povinné pracovní povinnosti. Tak jako pracovní přetíženosti u sedláků se v Německu odpomáhá tím, že se posílá na výpomoc mládež, podléhající pracovní povinnosti, tak i v různých jiných oborech lidské práce se dá provésti dělba práce způsobem, který by odstranil ničivé následky přetíženosti a omezil práci takovou jen na určitý věk. Dobrý rasový politik bude také řídit směr vývoje pracovní organisace tak, aby dělník byl dělníkem jen napůl a zůstal přitom na polovic sedlákem nebo zahradníkem a aby se ponenáhlu lidstvo blížilo ideálu dílen uprostřed polí a zahrad. Dnešní rychlá doprava a stroje pracující elektřinou nebo motorem tuto organisaci již umožňují.

Mohlo by se říci, že to jsou otázky spíše eugenické než rasové. Ale není-li eugenika právě součástí rasové discipliny? Mluvíme-li o rasové zásadě jako zásadě politické, pak je možno upozornit ještě na jeden moment, kterým se západ až dosud prohřešoval na rase arijské. Kdykoliv Angličan nebo Francouz měl na vybrání investovat peníze na podnik v Evropě nebo v koloniích, vždycky raději investoval v koloniích. Proč? Byli tam laciní barevní dělníci. Evropští dělníci byli mu drazí. Takto byla Evropa stále ochuzována o kapitál a pracovní možnosti. Úroveň arijců byla snižována. Strpěl by tohle politik, pro kterého rasová teorie by byla politickým příkazem?

Rasa má právo na svaté sobectví. Je třeba pospolitosti nejen národní, ale i rasové. Evropa potřebuje také socialismus rasový.

V. VZPOURA EVROPY A KATEGORICKÝ IMPERATIV STROJOVÉ KULTURY

V neštěstí člověk nalézá sám sebe. Také Evropa v době velké hospodářské krise našla sama sebe, svou nejvlastnější civilisační základnu. A našla ji prostřednictvím Německa. Stalo se to takto:

V době velké hospodářské krise Německo zůstává bez zahraničního úvěru a bez zlata. Nezaměstnanost vzrostla na šest milionů dělníků. V této zoufalé situaci si řekli v Německu: Máme stroje, máme dělníky a máme na programu řadu veřejných prací, které se sice nerentují, ale na kterých je možno zahálející ruce zaměstnat. Nedostávající se suroviny a potraviny můžeme obdržet výměnou za své průmyslové výrobky. Zařídili se podle toho a opatření se osvědčilo. Německo poznalo, že vlastně nepotřebuje ke svému hospodářství zlata, nýbrž práci, umění svých dělníků a techniků. A tak za celou Evropu znovu objevilo pravou hodnotu práce a vědění.

Nebyl to objev tak docela samozřejmý. V posledních desítiletích se posadilo na trůn Evropy na místo práce zlato. A kdo by také z Evropanů byl mohl popřít čarodějnou moc zlata. Člověk, který měl peníze, kryté zlatem a tedy hodnotné, připadal si opravdu jako čaroděj. Mohl říci jako v pohádce: Stolečku, prostři se! — a stůl byl okamžitě obtížen nejvybranějšími jídly a nápoji. Mohl zatoužit po tom, aby byl obklopen družinou rajských hurisek a jeho přání se splnilo. Mohl zatoužit, aby před ním vyrostl takřka přes noc nádherný palác a v krátké době se procházel jeho skvěle zařízenými salony. Mohl si přát, aby se jako na čarodějném koberci přenesl rázem do vzdálené země a už jej vzalo na sebe letadlo a doneslo do země toužené. Peníze dělaly

z člověka čaroděje a člověk věřil, že celá ta zázračná síla spočívá ve zlatě.

Ale kdyby se byl s pytlem hodnotných peněz octl na pustém ostrově, byl by pojednou učinil objev, že peníze jsou jen bezmocným papírem a zlato jen bezcenným kovem. Mohl stokrát říkat: Stolečku, prostři se! a Kouzelný koberče, odnes mne! — a bylo by to blábolení blázna. Za kouzlem Stolečku, prostři se! stojí kuchař a za ním dlouhý řetěz pracovníků, zemědělců, zahradníků, řezníků, černochů sbírajících koření, vinařů a badatelů z výzkumného zemědělského ústavu, povozníků, uhlířů, mlékařů atd. A za jednoduchým: Koberče, odnes mne! je pilot a za ním továrna na letadla a úsilovná činnost dělníků a mnoho bezesných nocí badatelů a také mnoho životů odvážných vynálezců. Tento nekonečný řetěz rukou a mozků tvoří ono kouzlo života, které Evropan byl v poslední době ochoten přičítati penězům. Velká hospodářská krise mu objevila jeho vlastní čarodějnou dílnu a jeho vlastní bohatství. A tím je práce rukou a činnost mozků.

V posledních desítiletích se zlato světa nahromadilo v rukou Angličanů a Francouzů a ti podlehli klamnému zdání, že mají všechnu moc v rukou. Ve skutečnosti veškerá moc byla v tom velkém pracovním mraveništi, kterým především byla a zůstala střední Evropa. A střední Evropa to za velké krise objevila. Uvědomila si, že zlato je pouze disposiční právo nad jeho pracovní a myšlenkovou hodnotou. A že toto disposiční právo neprávem na sebe strhli Francouzi a Anglosasové. Německo se tedy odtrhlo od zlata a zrušilo tím disposiční právo nad jeho pracovním a myšlenkovým bohatstvím. Byla to vzpoura rukou a mozků proti bezpečnostním schránkám v bankách, vzpoura proti úpisům, krví psaným a ve slabé chvíli na Evropě vylákaným. Evropa osvobodila svou duši z ďáblových spárů. Vrátila se ke své vlastní podstatě, kterou je jedině práce a vědění. Faust se osvobodil od Mefista.

Je třeba, abychom si stále znovu uvědomovali, že evropská civilisace je vlastně velkolepou revolucí práce. Její předchůdkyní je Řecko a Řím. Ale právě na těchto dvou prarodičích lze měřit

vzdálenost, jakou urazila naše civilisace od svého východiska. V Řecku a v Římě byla práce údělem otroků. Pro svobodného občana byla čímsi nečestným. Ani největší filosofové řečtí, jako Platon, neuvažují o tom, že by dělník-otrok mohl míti duši. Ctí je býti vojákem, ctí je býti velkostatkářem. Být dělníkem je cosi zvířecího. Po necelých dvou tisíci letech obraz společnosti se dokonale změnil. Ve Spojených státech amerických, které byly vybudovány evropskými kolonisty a kde každý Evropan odvrhl od sebe to, co bylo kmenově odlišné a ponechal si jen to, co na něm bylo typicky evropské, v této zámořské odnoži Evropy je práce nejurozenějším šlechtictvím. Dodnes nejmocnější magnáti průmysloví a finanční se chlubí tím, že začali jako prostí poslíčkové, cidiči bot, nepatrní zaměstnanci v kanceláři, umounění dělníci a prostí havíři. Práce dává pečeť šlechtictví. Čin, energie, přičinlivost, pracovitost a vynalézavost jsou největší pýchou.

A co přivedlo tento obrat? Mnohdy se dává zásluha křesťanství. Poukazuje se na to, jak křesťanství svým učením, že každý, tedy i dělník a otrok je stvořen k obrazu božímu a je před Hospodinem roveň boháči i císaři, sjednalo předpoklad k odbourání otroctví. Naproti tomu je však známo, že ačkoliv se první křesťané rekrutovali hlavně z otroků, přece apoštolové ani církev nemínili nijak rušit společenský řád, založený na otroctví. Ostatně křesťanská společnost teprve před osmdesáti lety, ve válce amerického severu proti jihu, zrušila otroctví. A velká část evropského jmění pochází z prodeje otroků, ať už z prodeje otroků bílých ve středověku do zemí mohamedánských, nebo otroků černých do plantáží v zámoří. Na odstranění otroctví má spíše vliv okolnost, že evropská civilisace po prvé opustila teplé oblasti a budovala v poměrně drsném podnebí severním. Na jihu není k životu třeba mnoho námahy. Převažuje tam typ pastevecký. Příroda je tu štědrá a práce unavuje. Naproti tomu příroda severu je skoupá. Pastevec a lovec v evropských lesích se musel v potu tváři namáhat, aby své živobytí uhájil. Bylo mu myslet na zimu, chránit se před ní a před měsíci hladu. To vychovalo zvyk namáhat se a být prozíravý — dvě vlastnosti, které jsou

základem evropské civilisace. V tomto prostředí snahy a prozíravosti neznatelně odpadávalo z práce to potupné, co do ní vkládal člověk jižní. Práce se stala rozkoší svalů a pýchou mozků. Potom nastala sice reakce a feudální řád velkostatkářský zavedl nevolnictví, ale ani v nejhorších chvílích tohoto řádu neupadl člověk do staré formy otroctví. Měšťanská revoluce odstranila toto přechodné ponížení lidské práce a vrátila jí důstojnost. Ale dnešní vyvrcholení měšťanského řádu znovu práci ohrozilo. Na špici společnosti bylo vidět lidi, kteří vydělávali peníze spekulací, číháním na výhody, které působí dočasné snížení nebo zvýšení cen akcií, bylo vidět lidi, kteří bez práce přišli k nahromaděným hodnotám a investujíce je do podniků, dávali na sebe vydělávat bezejmennou masu pracujících, bylo vidět lidi, věřící jen v zlaté tele a nikoliv v práci jako základ evropské kultury. Tyto lidi dnešní evropská revoluce práce smetává jako obtížné a škodlivé cizopasníky.

Evropská civilisace je civilisací nejen práce, ale také vědění. Říká se jí civilisace technická, strojová, na rozdíl od dřívějších civilisací jen rukodělné práce. Stroj je plod lidského vědění. Není ovšem nic nového, co by teprve evropský člověk vymyslel. Nůž, sekera, oštěp a luk, hrnec a hrnčířský kruh, jehla a pilka, kolo a vůz, oheň a střelný prach, kolovrátek a tkalcovský stav, to všechno a mnoho jiného jsou vynálezy, které byly dávno před naší civilisací a svého času působily právě tak revolučně, jako vynález strojů v naší éře. A jakou revoluci v životě působilo pěstování obilí a jiných plodin a jejich zušlechtění, jak se změnila tvářnost života, když si člověk ochočil krávu a kozu a když zkrotil koně, zdokonalil člun a natáhl na něj první plachtu! V milionech letech, v kterých člověk žije na zemi, stalo se mnoho technických revolucí. A přece cítíme, že nynější strojová civilisace je ve svém tempu jedinečnou událostí v životě lidstva. Většina strojů není v původním svém jádru nic jiného než nůž, pilka, kolo, páka, lis, oheň. Ale do těchto starodávných nástrojů je zapřažená obrovská síla: pára, výbušný motor, elektřina. Toto zmnožení hnací síly dodává dnešní civilisaci démonického, faustov-

ského ducha. V Americe podle výpočtů má každý člověk ku pomoci 150 koňských sil. Ty jej nosí, obsluhují, zažehnávají před ním tmu, zpívají mu, pracují s ním, živí jej.

Stroj-robot se vyvíjí tak rychle, že organisátor-člověk jej nestačí udržet na uzdě. V moderní utopii od Samuela Butlera, nazvané „Kdesi" (Erewhon) líčí se lidská společnost, která vědomě zrušila veškeré stroje a to z obavy, že stroj by jednoho dne pohltil člověka. Autor vykládá, že člověk kdysi byl jako zvíře, nemaje vědomí a svědomí, jen souhrn svalů, šlach a kostí, řízených živočišným pudem sebezáchovy. Teprve znenáhla rostlo v člověku vědomí. Podle obyvatelů utopie „Kdesi" je stroj také jen v počátečném stavu vědomí, ale po určité vývojové etapě se jeho vědomí bude zdokonalovat a jednoho dne předčí vědomí lidí. Bude přesnější, spolehlivější, zázračnější, gigantičtější. Toho se obyvatelé země Kdesi zalekli a proto stroje odstranili. Butlerovy argumenty jsou ovšem fantasie, ale v dějinách lidstva byly okamžiky, kdy se lidstvo skutečně zaleklo strojové civilisace. Ve vývoji čínské kultury byla doba, kdy myšlenka znásobit lidské síly stroji posedla lidi na Žlutých řekách podobně jako tomu bylo v polovině XVIII. století za průmyslové revoluce v Anglii. Ale čínští vládci a mudrci se tohoto hnutí lekli. Obávali se, že stroje budou lidem konkurovat a stanou se tak zdrojem velikých běd. Potlačili proto strojovou éru hned v zárodku. Když přišla éra strojů v civilisaci evropské, tato se jí nezalekla. Před Anglií se v tu dobu otevřely velké světové prostory a trhy. Potřebovala pro ně zboží, stále nové a nové haldy zboží na výměnu. V tu dobu je Anglie v rukou kupců a pánů, kterým záleží jen na výdělku. Není v zemi pravých vládců ani mudrců. Proto zavádí stroje, aniž myslí na risiko. Ke strojům žene děti, ženy a dělnictvo nechráněné cechy a dává jim pracovat od východu do západu slunce za hrozných pracovních poměrů. Ve chvílích krise, kdy je nedostatek práce, zaměstnavatelé dávají přednost strojům před lidmi. Lidé se ocitají na dlažbě, stroje pracují za ně dál. Vyvolává to vzpoury proti strojům, ale nakonec přece jenom dělník a stroj se smíří. Stroj umožňuje zkrácení pracovní doby, větší výdělky,

hygieničtější práci. Životní úroveň se zvedá. Moderní dělník má větší standard životní a více požitků než ve středověku blahobytný měšťan-řemeslník. Ale teprve socialismus odstraňuje konkurenci stroje naplno. Stroj v socialismu slouží nikoli výdělku jednotlivce, nýbrž vyšší úrovni národa.

Ale když už se Evropa odvážila osudného experimentu, že dala život strojům, pak musí také převzít veškerou odpovědnost za nečekané a v dějinách dosud nebývalé důsledky tohoto velikého dobrodružství. Se vzrůstající blahodárností stroje vzrůstá totiž i jeho nebezpečí. Dělník se stává otrokem jedné páky, jednoho stisku, jednoho pohybu. Zázračná rovnováha lidského organismu se tím porušuje. Je nebezpečí, že člověk-dělník degeneruje i přes to, že má více volna, než měl dělník kdykoliv jindy. Bylo nejednou řečeno, že se člověk od zvířat liší tím, že nenosí jako zvířata své nástroje stále s sebou. Ale zvířata musí se svými nástroji — zobákem, křídly, hrabáky a pod. — stále udržovat své tělo v nejvyšší zdatnosti. Pták nikdy nepřestane býti ptákem, hraboš hrabošem, kůň koněm. Ale člověk snadno může přestat být člověkem. V Americe na příklad v prvních letech automobilové horečky se lidé odnavykli chodit. I k holiči na druhý konec své ulice jel Američan v autu. V Rusku jsou lidé tak zvyklí na počitadlo, že bez něho nesvedou nejjednodušší počet. A tak je možno se odnaučit chodit, pozbýt zručnosti, dát zakrnět základním tělesným a duševním schopnostem. V tom může být pomsta na člověku se strany oněch 150 koňských sil, které mu ve strojové civilisaci slouží. A tu je nutno uvítat jako velkou revoluci proti nastávající degeneraci německou mystickou víru v rasu. Rasa je výš než stroj. Člověk nesmí přijít o zázračnou rovnováhu svých schopností. Sport, výchova ručními pracemi, pracovní povinnost, pěstění vůle a vojácké zdatnosti, to jsou prostředky, jak udržet rasu v plné síle a tvořivosti.

Mohlo by se namítnout. K tomu není třeba víry v rasu. Vždyť na to stačí i víra v lidství. Ale s lidstvím je stejná historie, jako kdysi s kosmopolitickým socialismem. Dokud převládala pověra, že socialismus není možno zavésti v jedné zemi, dokud se če-

kalo, až bude situace zralá pro socialismus ve všech zemích najednou, do té doby společnost upadala a nebylo sociálního pokroku. Bylo nutno si omezit cíl. Nečekat, až bude zralý celý svět, nýbrž začít se socialismem v rámci svého národa. Až když se omezil cíl, otevřely se socialismu netušené možnosti. A stejně je to s lidstvím. Je třeba lidství omezit na rasu. V našem případě na rasu, která tvořila evropskou civilisaci, na rasu arijskou. A pro tuto rasu vybojovat její převahu tělesnou i duševní nad stroji. Učinit z ní nositele a nikoli oběť evropské civilisace strojové.

Je totiž skvělým výbojem evropské civilisace, že si dovedla podrobiti značné území, která dříve přináležela svrchované vládě osudu. Lidé umírali souchotinami, epidemiemi, malomocenstvím a přijímali svůj úděl s resignací, mluvíce o neodvratném osudu. Ale civilisace evropská se proti osudu vzbouřila. Zaútočila na jeho oblasti. Vyhladila malomocenství, znemožnila epidemie, hygienou a řádnou výživou potírá souchotiny, katastrofy hladu, na které dříve zmíraly miliony lidí, odvrací tím, že překonala vzdálenosti a nedostatky jednotlivých krajů vyrovnává přebytky krajů jiných. A tak ponenáhlu oblast osudu zůstává čím dál tím více omezena jen na úrazy, nepředvídatelné události a stáří. V tomto boji proti osudu je Německá říše na prvním místě. Bylo právem řečeno o Angličanech, že ve styku s východem přijali i orientální fatalismus. Navykli si ponechávat věcem volný průběh. Liberalistická zásada „laissez faire, laissez passer“ je v tom utvrdila. Taková nezaměstnanost, držící se u nich od konce světové války na číslici dvou milionů lidí, byla pro ně fatálním údělem dnešní civilisace a nikoli problémem, který nutno řešit. Nepokusili se vyrvat dva miliony lidí ze spárů trudného osudu. Pro Němce šest milionů nezaměstnaných byla výzva, kterou přijali. A v souboji s osudem vyhráli. Evropa potřebuje, má-li zůstat pánem své civilisace a svého osudu, aby jí v čele byla arijská odvaha a vůle a nikoli východní pokora před osudem.

VI. JAK A KDE KOLONISOVAT

Evropa se mohla stát vyvrcholením železného věku lidstva jen proto, že měla v nadbytku dvě základní suroviny: železo a uhlí. Stroj a nová hnací síla učinily z této země, bohaté na základní suroviny, skvělé výpadiště obchodního podnikání. Evropa strojového věku se nešířila do světa jako v době španělské nadvlády řadou výbojů válečných. Podrobovala si země obchodně. Indie byla zabrána Východoindickou společností, jejíž hlavní zájmy byly obchodní. Jižní Americe pomohla Anglie si udržeti samostatnost proti Španělsku jen z těch důvodů, že se v ní otevřely znamenité trhy pro anglické zboží a že se země Jižní Ameriky docela neznatelně stávaly finančními koloniemi Anglie. Severní Amerika se sice od mateřské země odtrhla politicky, ale finančně zůstala na ní závislá ještě dlouhá desítiletí. Ba možno říci až do minulé světové války. Byl to obchodník, který budoval britské imperium, a to často proti vůli politických činitelů (Rhodes v jižní Africe, Nigerská společnost v Nigerii atd.).

Ale obchodník to také byl, který znenáhla obrátil proud proti Evropě. Obchodník Evropu jako domov práce a vědy a iniciativní rasy nakonec zradil. Jeho snahou bylo získat co nejvydatnější surovinovou základnu pracovními silami co nejlacinějšími. Ve všech končinách světa bylo k tomu tolik příležitostí. A obchodník toho využil. Následek byl, že Evropa v posledních desítiletích přestala být surovinovou základnou evropského průmyslu. Suroviny jí přicházely z celého světa. S počátku měl obchodník dojem, že Evropa tím získává. To bylo do té doby, pokud to pomáhalo zlevňovat výrobní náklady. Výroba se zvětšila, plat dělníků se zlepšil, úroveň evropského obyvatelstva se

zvedala. Ale obchodník, ovládající světový trh, a mající zřetel jen na vlastní zisk, přišel brzy na to, že je zbytečné suroviny vozit z ostatních zemědílů do Evropy a dávat je zpracovávat poměrně drahou evropskou pracovní silou. Tovární výroba strojová a dělba práce umožňovaly, aby výrobu obstarávaly laciné a nevyučené síly koloniální. Evropa dodala jen několik sil vedoucích. Světová válka a oboustranná blokáda, postihující Evropu, proces tento uspíšila. Od té doby je Evropa zasažena smrtelně. Nezbylo, než aby vystoupil politik a vzal otěže Evropy z rukou obchodníka.

Byly to zase mocnosti Osy, které šly na této cestě nejenergičtěji. Evropu bylo opět nutno učinit víceméně hospodářsky samostatnou. Německo a Italie začaly nejprve ve vlastní mocenské sféře. Autarkiemi a čtyřletkami se snažily v otázce potravinné i v otázce surovinné sjednávat si pevnou půdu pod nohama. Vznikla ovšem otázka, kam až se má jít. Bylo možno těžit železo z méněcenné rudy přes všechny nevýhody s tím spojené. Ale měla se opět vyrvat půda vyspělému zemědělství a učinit z ní pastviny pro ovce, jako tomu bylo před dvěma, třemi sty lety? Zde zaskočila věda. Vlnu i bavlnu nahradily suroviny uměle získané z mléka a celulosy. Celulosa a uhlí vůbec se ukázaly surovinovými základnami pro výrobu neobyčejného množství náhradních hmot. Věda a zejména přínos Německa do evropské civilisace, chemický průmysl, staly se kouzelníky, kteří nahrazují a vracejí Evropě ztracenou vládu nad věcmi.

Této vlády se už Evropa nehodlá zříci — pokud do toho nebude mít co mluvit anglosaský obchodník. Evropa nemá sice v úmyslu být celkem naprosto soběstačným a přerušit tak styky se světem. Mělo by to škodlivé následky na životní úroveň jejího obyvatelstva. Kam až hodlá jít, velmi dobře vyjádřil říšský hospodářský ministr Walter Funk. Pravil: „Na otázku, co bude v novém evropském hospodářství scházet a které zboží bude moci být vyváženo, dá se takto odpovědět: Přijde na to, co bude evropský hospodářský prostor obsahovat a jaké přímé hos-

podářské zdroje bude mít pohotově. Určité výrobky budou Evropě vždy chybět. Ale my ani nepomýšlíme na to přejít k naprosto soběstačnému hospodářství, které jsme stejně neměli v Německu ani před válkou, ani ve válce, nýbrž budeme přirozeně potom jako předtím dalekosáhle spjati se světovým hospodářstvím. Otázka proto nezní: Autarkie *nebo* vývoz, nýbrž autarkie *a* vývoz, při čemž je třeba řádně rozumět slovu autarkie. Bude nám záležet na tom, abychom vyměňovali naše vysoce cenné průmyslové výrobky také za suroviny na světovém trhu. Ale tady je jakési omezení. Musíme být pamětlivi, aby v evropském hospodářském prostoru byly pokud možno všechny ony výrobky v dostatečné míře, které činí tento hospodářský prostor hospodářsky nezávislý na ostatních prostorech. Musíme proto zaručiti hospodářskou svobodu tohoto prostoru. To je do značné míry otázka životní úrovně. Nepotřebujeme na příklad v budoucnosti dovézti ani tunu petroleje ze zámořských trhů, jestliže řádně upravíme spotřebu této pohonné látky. Ale každý může mít v provozu tolik aut, kolik chce, a může se vyrábět automobilů, kolik je možno, a nikdo nebude mít nic proti tomu, když tento přebytek petroleje bude dovezen ze světa, poněvadž až to bude zase nutné, spotřeba bude omezena na stav, který máme sami k disposici. Ještě více je tomu u spotřebních předmětů, jako u kávy, čaje, kakaa atd. Bude vždy třeba na to hledět, aby v případě nouze velkoněmecký hospodářský prostor v tom, co má k disposici z vlastních hospodářských sil, nezávisel na silách a mocech, na které nemá žádného vlivu."

Základní princip při budování jednotného hospodářského prostoru evropského je tedy soběstačnost v dobách, kdy okolní svět se Evropě z těch neb oněch příčin uzavře. Stručně řečeno: Soběstačnost v době války. Soběstačnost jak ve výživě obyvatelstva, tak ve výživě strojů. Některé výrobky budou vždycky chybět — a právě proto, že vždycky chyběly, našla si Evropa pro ně cestu do světa. I v dobách největšího úpadku zámořského obchodu přicházelo do Evropy koření, nezbytné pro ku-

chyni. Jediná loď naložená hřebíčkem, pepřem a jiným kořením stačila zaplatit celou dvouletou dobrodružnou a objevitelskou plavbu Magallaensovu. Potřeba koření se v moderních dobách nijak nezmenšila a k němu přistoupila potřeba nových poživatin, kterým se daří jen v tropech, jako kávy, čaje, kakaa, rostlinných olejů a různých léků. A také v potravě pro stroje (výraz dr. O. Schmidta v knize „Národy na rozcestí") potřeby se značně zvětšily. Světový obchod proto bude udržován stále.

Vyskytly se námitky, že Německo využije svého mocenského postavení a soustředí veškeru kvalitní výrobu do Německa a z ostatních evropských zemí si učiní pouze surovinovou základnu. Následek toho by byl, že toliko Německo by mělo kvalitní síly výrobní, kdežto ostatní národy evropské by zůstaly národy jen pomocnými, sedláky a nádeníky. S tímto argumentem chodil po Spojených státech amerických jeden středoevropský politik. I když počítáme s tím, že je přirozenou vlastností národů, které si získaly mocenskou převahu, že si ji pak snaží udržeti ve všech oblastech života a tvorby, přece jenom můžeme tuto obavu prohlásit za zbytečnou. Letecká zbraň mění od základů průmyslovou strukturu. Dokud nebylo letadel, bylo možno soustřeďovat průmysl do velikých oblastí, jako je Poruří, Vestfálsko, Horní Slezsko, Ostravsko. Ale tyto oblasti jsou v době války velmi zranitelné. Bylo by ovšem možno stavět továrny pod zemí. Ale vehnat továrny a dělníky pod zem bylo by osudné pro evropskou rasu. Volí se asi tedy cesta jiná. Bude nutno využít dobrodiní elektřiny a výbušného motoru, a továrny rozstříknouti na drobné dílny po celém venkově, jak se to už se zbrojním průmyslem často děje. Jen pak je válečný průmysl a průmysl vůbec letecky nezranitelný. Ale to vede samo sebou k tomu, že dílny budou rozstříknuty nikoli jen po Německu, ale po celém území evropském a přirozeně dosti velké procento právě v okolí surovinových základen, aby se čelilo případnému ochromení dopravy. Jsou tedy obavy z nestejnoměrného rozdělení výroby odůvodněny jen při pohledu nazpět, ale nikoli při pohledu dopředu.

Evropa potřebuje tropický doplněk. Potřebuje jej nejen po-

kud jde o speciální suroviny a poživatiny, ale ještě naléhavěji jako kolonisační prostor pro přebytek svého obyvatelstva. Za sto padesát let se rozmnožil počet evropských obyvatelů o 350 milionů, a v to nepočítáme ony miliony, které odešly do zámoří. Od let osmdesátých je však plodnost evropského obyvatelstva na sestupu. Otázka je, zda úbytkem plodnosti fysické nenastane také úbytek její plodnosti duševní. Velké množství dětí je vlastně půda pro přirozený výběr vůdčích jedinců, vedoucích jak energií tak tvořivostí. Chce-li si Evropa zachovat duševní převahu nad světem, pak si musí zachovat i podmínky přirozeného výběru — velkou plodnost. Ale ta není možná tam, kde není jistota existence, neboť, jak dokazují sociologové, míra plodivosti je vlastně zjev psychický, závislý na míře životního optimismu (viz knihu dr. O. Schmidta: „Národy na rozcestí"). Nestačí jen podpory mladých domácností a podpory na výchovu dětí. Daleko největší starostí rodičů je otázka umístění v dospělosti. Ta je závislá od toho, kolik životního prostoru má národ a rasa. V minulém století životní prostor Evropy byl rozšířen o obě Ameriky. Ty se nyní Evropě uzavřely. Rusko se Sibiří, jež mohlo být přirozenou náhradou za tento odpadlý prostor, se Evropě neotevřely následkem rozhodnutí Ruska, že jej bude kolonisovat vlastními silami. Nezbývá tedy Evropě jiný prostor než africký, nechce-li o Jižní Ameriku zápasit se Spojenými státy. Je to z oněch tří kolonisačních prostorů, amerického, ruského a afrického, prostor pro kolonisaci nejobtížnější. Prostory severoamerické a ruské jsou víceméně prodloužením téhož podnebného pásma, jaké je v Evropě. Naproti tomu Afrika představuje podnebný protipól. Evropa středního pásma je nucena jíti tam, kde byli její kulturní předkové, do pásem horkých a tropických. Jsou to pro ni nové úkoly. Musí dokázat, že její civilisace a její rasa je silnější než podnebí. Musí jihu technicky splatit to, co jí dal kdysi kulturně do kolébky.

Afrika nebyla vlastně dosud záměrně kolonisována. Až do světové války o to nebylo zájmu. Evropské státy si africkou

pevninu sice rozebraly a okolíčkovaly, ale evropský kolonista chodil dále do Ameriky, kde okamžitě zapadal do prostředí jen málo odlišného od domova. Afriku kolonisoval až dosud jen obchodník. Objevilo-li se někde naleziště zlata nebo drahokamů, nějaký vzácný barevný kov nebo zvlášť hojná ložiska některé nezbytné suroviny, v takovém místě začal s jejich těžbou a kolem hornického města se usazovali zemědělci, aby mohli obstarávat životní potřeby těchto vzdálených sídlišť. Když z konkurenčních důvodů středisko těžby zaniklo, zanikly i existence zemědělských kolonistů. Tento druh kolonisace je ovšem pro Evropu nepotřebný. Evropa si žádá kolonisaci demografickou. Kolonisaci, kde přebytek obyvatelstva najde *trvalé* sídliště, nezávislé od přechodné obchodní konjunktury. Takovou kolonisaci provádějí v Africe cílevědomě dosud jen Italové. Je to kolonisace, která nemůže být svěřena jen silám a energii jednotlivců nebo menších skupin. Jednou z trvalých závad africké pevniny je rychle postupující korose, smývání úrodné prsti. Africká zahrada byla dosud ponechána volné hře slunce, větrů a tropických dešťů, a jejich účinkem byla by se ponenáhlu stala z Afriky neúrodná poušť. Je tu třeba velkých, velmi nákladných investic. Investic, která se po dlouhá desítiletí nebudou rentovat. Přehrady, zalesnění, vysušování bažin, umělá výroba plodné prsti, stavba dopravních prostředků a tisícero jiných úkolů čeká evropského Fausta, aby čarodějnou hůlkou své vědy otevřel pro Evropu její velký doplněk, kterým je Afrika. To se nedá dělat dosavadním rentabilním hospodářstvím liberalistickým, nýbrž hospodářstvím, kde rentabilitou je prospěch národa a rasy. Jen hospodářský systém, který umožnil Italii její obdivuhodné kolonisační dílo v Libyi, je toho schopen. Je to systém, kde kolonisační risiko přejímá stát a kolonisátoři se cítí součástí velikého národního organismu, který je ochoten jim kdykoli přijít na pomoc. A tento systém je vlastní podstatou i národně socialistického hospodářského řádu říšského. Afrika za jejího úsilí se stane pro Evropu druhou Jižní Amerikou.

VII. ODNÁRODNIT?

Briandova Evropa měla být jakousi obdobou amerických Spojených států, ve kterých by hospodářství vedly a ovládaly celoevropské trusty (není pochyby, že by byly hlavně v rukou Židů a anglosaských finančníků), ve kterých by byla ustanovena jednotná federální vláda, jíž by se každý stát podrobil, kde by byla mezinárodní armáda a mezinárodní zákonodárství, celní hranice by se ponenáhlu odbouraly a zavedl by se jakýsi evropský „Zollverein", umožnilo by se volné proudění obyvatel a ponenáhlu by vznikla potřeba jedné evropské státní řeči místo dosavadních státních řečí šestadvaceti. Ovšem úmyslně se ponechávala mlhovina nad mnohými z těchto záměrů, mlhovina vyplývající někde z nezralého stavu věcí a někde úmyslně.

A přesto si mnozí uvědomovali, že i takovéto liberalistické a demokratické Spojené státy evropské znamenají vlastně hluboký odklon od dosavadních zvyklostí. A především malé státy dostávaly předtuchu, že to znamená zánik malých států nejen jako útvarů hospodářských a politických, ale snad i kulturních. Nejvýrazněji přednesla své obavy rumunská básnířka Helena Vacaresco: „V této chvíli — pravila mluvíc o kulturním nebezpečí — vládne jakýsi umělecký a zejména literární protekcionismus, který sice není zpečetěn zákonem, ve skutečnosti však nicméně existuje. Dnes se literární konkurence omezuje téměř jen na národní hranice. Přece však už někteří malí národové pociťují ostře krisi národní knihy. Překládá se mnoho a prestiž velkých literatur vadí lokální produkci. Co se stane, až se skutečně i spirituelní hranice sníží tak, že nebudou klást odpor nabídkám z ciziny? V tu chvíli to už nebude konkurence národní, nýbrž evrop-

ská a světová. Bude se zápasit — zápasit s nestejnými zbraněmi — neboť i když směřuje k originalitě a nezávislosti a slibuje šťastné výsledky, literatura čerstvého data se těžko brání proti tradicionelnímu imperialismu některých velikých literatur. Osud malých mocností způsobuje už několik let starost prozíravým duchům a to v lůně samotného shromáždění. Politikové a národohospodáři chápou tento zájem a zaručují jim status quo. Může se učiniti totéž pro malé literatury? Nebo je nutno resignovat a dívat se, jak za režimu hypotetických Spojených států evropských mizí literatury málo známé a nedávno vytvořené? V tomto případě bychom byli svědky ne duševního pronikání národů, nýbrž pronikání a rdoušení slabšího silnějším. To je pravděpodobný výsledek volné evropské konkurence v oboru literárním.“ Vacaresco radí ke zvýšené ochraně malých literatur a jazyků málo rozšířených a končí novou předzvěstí pohromy. „Jinak — nebude-li dbáno této ochrany — budou se čím dále tím více opakovat případy jazykové a literární emigrace a jednoho dne shledáme, že k veliké škodě duševního rozpětí je na světě jen jediná literatura, psaná jediným jazykem, jemuž se podařilo dobýt světa. Uvedou-li v soulad zájmy národů a rozřeší-li problém mnohosti v jednotě, uspíší budoucí Spojené státy evropské onen tragický konec, jehož se všichni dobří duchové musí obávat.“

Tento hlas je velmi závažný a měli by jej slyšet všichni, kdo dnes jako hlavní argument proti vůdčí roli Německa v Evropě uvádějí jakési tajné spiknutí Německa proti kulturám malých národů. Německo nás všechny pogermanisuje — to je hlavní námitka. Ale už dřívější debaty o Spojených státech evropských ukazují, že základní problém je někde jinde. Jde o to, zda vůbec není tendencí *vývoje* potlačit malé národy. Slečna Vacaresco se právem obává, že takový bude výsledek *volné* evropské konkurence. Důraz je na slově volné. Tedy i tam, kde není nejmenšího vědomého nátlaku mocenského je nebezpečí, že malí národové zaniknou ve větším celku evropském. Pro malé národy z toho vyplývá dvojí možnost: Buďto se snažit oddálit

dobu evropské jednoty — postavit se proti řítícímu se rychlíku — prodlužovat nešťastný stav nejednotné evropské pevniny a platit za to každých dvacet let daň několika milionů mladých životů anebo se smířit s osudem a připravit se na určité nezbytné oběti na poli národním a jazykovém. Každá doba vyžaduje oběti. Průmyslové a knižní době obětoval národ své nádherné kroje, své rozkošné lidové písně, tvůrčí lidovou fantasii rodící se o přástkách a dračkách ve vytopených selských světnicích za dlouhých zimních večerů, lidové talenty malířské. „Ze zármutku nad něčím zašlým nebo zacházejícím vzniklo hlavně mé umění" — praví dojemně a výstižně Mikoláš Aleš. Náhradou se ovšem otevřely jiné oblasti umění. A tak tomu bude i v nadcházející době velkých mocenských celků a socialismu. Budou oběti, ale bude i za ně náhrada. Rozhodnou-li se malé národy pro tyto oběti, pak jim budiž útěchou, že národ je něco víc než jazyk. Národ je duch. Duch anglické literatury je docela jiný než literatury americké, třebaže jsou obě psány stejným jazykem. Mezi argentinskou a mexickou nebo španělskou literaturou je duchová propast, ačkoliv všechny tři jsou psány řečí stejnou. Výtvarné umění má řeč jednu a přece každý národ si v něm zachovává svéráznou barvu a tvar svého ducha. Také hudba je mezinárodní a při tom melodie zůstávají národní. A od vynálezu umění filmového má i epika a lyrika mezinárodní řeč, která však nestírá pečeť ducha různých národních výrobců, pokud jde ovšem o umění a nikoliv o brak.

Zůstanou ze šestadvaceti řečí evropských v nové jednotné Evropě jen řeči čtyři nebo jedna? Zaniknou národní řeči malých států, jako kdysi zanikla nářečí každého města a kraje? Každý evropský inteligent, pokud tvoří, potřebuje znát všechny čtyři řeči evropských mocností. Půjde vývoj po této zkušenosti evropských inteligentů nebo po zkušenosti Spojených států amerických, kde všechny řeči jsou obětovány řeči jediné? To je dnes ještě těžko říci. Ale jedno je jisté. V praktickém životě příslušníci malých národů budou nuceni vývojem věcí se stát dvojjazyčnými. Jednou řečí bude sladká mateřština, řeč, v které jsou

zpívány ukolébavky našich matek a druhou bude řeč onoho kulturního národa, v jehož životním prostoru se malý národ nalézá. Ovládat dvě řeči nemůže být pro malý národ neštěstím. Naopak, zbystří to jeho inteligenci a jeho životní možnosti. Tolikrát jsi člověkem, kolik řečí znáš — praví lidové přísloví. Toto zdvojení intelektuálních sil bude prémií příslušníkům malého národa za oběť, kterou přinášejí velkému životnímu prostoru.

Německá národní filosofie skýtá mnohem větší záruky, že si malé národy zachovají mateřský jazyk a národní svéráz, než by tomu bylo za systému liberalistického. Podle německé filosofie národ stojí na dvou základnách: Blut und Boden — na krvi a na půdě. Zemědělský stav usedlý na půdě nerozptýleně je jedním ze základů národního života. Stav řemeslný, obchodní a správní naproti tomu sledují často linii hospodářského rozpětí a přesahují hranice národní usedlosti rozplývajíce se. Udržovat soudržnost půdy a krve znamená bránit se tomu, aby se národ nerozpadl v nějakém mezinárodním prostředí. Liberalistický řád je to, který chce strhnout národní stavidla a způsobit míšení národů. Německý názor směřuje k tomu, aby každý národ tvořil zvláštní záhon v evropském celku aspoň pokud jde o zemědělské osídlení. A pokud jde o soudržnost krve, tu příklad Židů, kteří se udrželi pouze krevní soudržností a to bez pospolitosti územní, ukazuje, jak dovede národ čelit cizí záplavě, když o to skutečně pečuje. My jsme až dosud neměli žádné cílevědomé národní filosofie. Důsledek toho byl přímo katastrofální. Celá jedna třetina národa pod tlakem liberalistického systému byla nucena opustit národní území a zapadla skoro beze stopy uprostřed jiných národů, pozbyvši řeči i národního vědomí. Téměř čtyři miliony příslušníků se nám ztratilo takto za hranicemi. Při cílevědomé národní politice mohli jsme mít někde za mořem druhou zdravou a ve smyslu češství kulturně plodnou větev národa.

Kdyby liberalistický systém působil dále, měl by za následek úplné vyhynutí národa. Liberalistické hospodářství světové směřuje k tomu nechat žít jenom ta odvětví průmyslová, která

pracují s nejmenšími výrobními náklady. Takových odvětví je u nás nepříliš mnoho. Lidé, kteří by v těchto odvětvích nemohli být zaměstnáni, museli by si hledat živobytí někde v cizině. Naše mládež před nynější novou válkou nemohla už po léta najít zaměstnání a chátrala. Poměry takové mají značný odraz na chování celého národa. Jeho životní energie se ztrácí. Populační statistiky nám ukazují, že nejméně porodů mají státy malé, jako bývalé Rakousko, Belgie, Estonsko, Norsko, Švédsko, Švýcarsko, bývalé Československo, Dánsko, Finsko, Maďarsko, Litva. Jak vysvětlit tento zjev? Malé státy jsou si vědomy, že jejich životní prostor je omezen. Ztrácejí životní optimismus. A to i takové státy, které jsou převážně zemědělské. Rodiče nechtějí rodit děti do poměrů, kdy se neví, co s dětmi: Studovaná mládež nemá míst, do učení na řemesla se nepřijímá, každý sebemenší koutek hospodářské činnosti je obsazen a obklopen řadou konkurentů. Náš národ, který je mladý, byl růstem na tom již tak špatně, že se mu mohlo říkat: slovanští Francouzi. Hle, kde je skutečné nebezpečí pro národ! Je jím nikoliv životní prostor německého národa, nýbrž dosavadní liberalistický systém, starající se o prospěch závodů a nikoliv národů. Nebezpečí by zůstávalo nadále v nás, kdybychom si nevytvořili cílevědomou národní politiku a neplánovali svůj národní prostor.

Liberalistický systém nenechal nás myslet na toto plánování. Byli bychom přišli při plánování na to, že v našem národním prostoru více než polovina svobodných zaměstnání je v rukou Židů, že národní majetek je ze dvou třetin židovský a že velký průmysl je vším jiným, jen ne majetkem národním. Mezinárodní kapitál byl rád, že existují malé a hodně malé státy, poněvadž to dopřálo jeho investicím svobody téměř neomezené. V malém státě zástupce velkého mezinárodního koncernu přicházel jako by byl králem země. Všechny dveře se mu otevíraly a každý ministr věděl, že kdyby se postavil proti jeho vůli, byl by rozdrcen. To byl pro mezinárodního obchodníka a průmyslníka ideální stav. Ale nebyl to ideální stav pro národ. Národ žil jen z drobtů, které padaly se stolů cizích výrobních trustů.

Nová Evropa snímá korunu s hlavy mezinárodního obchodníka. Hlavní slovo dostává politik a to politik jakožto mluvčí národní pospolitosti. Je třeba ovšem nemít ruce v klínu. Doba a její nebezpečí nás zavazují skutečně plánovat a pro národ tvořit. Nebýt stále událostmi jako omráčeni. A především se neohlížet nazpět, neboť minulý režim znamenal smrtelné ohrožení národa. Není třeba míti z nových poměrů strach. Nová Evropa se rodí v peci války národů. Létají proto kol dokola jiskry, planou ohně, vášně a nedůvěra jsou rozpáleny do běla. Je už osudem německého národa, že je nejtvořivější, když je nejrozpálenější, jsa podoben v tom svému synu Lutherovi, který doznává: „Mám-li básniti, psáti, modliti se nebo kázati, musím být rozhněván.“ Ale nová Evropa bude žíti nikoliv ve válce národů, ale v míru národů. Porod je bolestný a křečovitý, život se zdá být nad propastí. Ale když už je děcko vykoupáno a leží v kolébce, zapomíná matka-rodička na všechny bolesti a světnice se jí zdá zalita novými paprsky života.

Osud nás učinil sousedy Němců. Milujeme tento svůj prostor mezi Řípem a Radhoštěm, jako Němci milují své hory a roviny. Nikdy bychom nechtěli jej opustit. Stejný genius místa vytvářel nás i Sasy i Bavory. Máme stejně jako Němci sklon k mysticismu, jehož kolébkou jsou hluboké lesy a široký dech boží v nich (v protikladu k italské krajině, na které je všude vidět ruka lidská). Naše a jejich krajina modravých dálek, zasněných lesních tišin a slunných strání promlouvá k nám stejnou hudbou tónů a lyrikou slov. Jsme stejně jako oni zajatci vnitrozemí a náš Wanderlust — naše touha po dálce — vede nás oba do vesmíru nad námi a do vesmíru v našem nitru. Vytváří z nás i Němců filosofy. A jakožto staří dělníci půdy naučili jsme se nespoléhati jako národy u moře na dary moře a obchodu, nýbrž na dary práce. Jsme jako oni stejně houževnatí sedláci a stejně tvořiví a zruční řemeslníci. V úzkém styku s přírodou jsme se stali předbojovníky oné základní vlastnosti evropské civilisace, že se její členové vždy znovu a znovu zbavovali nánosu zvyklostí, neživotných tradic a žili po zákonu zdravého těla a zdra-

vého rozumu. Naše husitství a německá reformace byly jedním takovým explosivním projevem této základní povahy. A jestliže národní duše je formována zkušeností věků, pak kolik společných osudů tesalo profil národní duše naší a německé? Za stěhování národů jsme bušili společně na bránu římské říše a vynutili si vstup do ní. Společně jsme bojovali proti jhu Avarů a později Tatarů a za Svaté říše římské národa německého jsme společně jezdili do papežské Italie a zápasili v rovinách pádských a v horách apeninských za politická práva a slávu evropského severu. Společně jsme stáli v řadách za dlouhých válek s Turky a za osvobozování Balkánu z jejich vlivu. A v době, kdy západ prodělával revoluci průmyslovou, šli jsme společně ke kořenům svých národů a prožívali duchovní éru obrozenskou, z níž vyrostla nesmrtelná díla básníků a hudebníků. Vyšli jsme z jednoho dějinného kadlubu. Jsme Slovany s německou — lépe snad řečeno se středoevropskou — osudovostí. A při tom dovedli jsme vždy ještě uchovati svou českou odlišnost. Ta nás nutila občas odpočinouti si od převládajícího vlivu německého a hledat protiváhu jednou v Byzanci, po druhé v Římě, po třetí na západě. Italský básník Jeronym Balbus z doby krále Vladislava II. karikoval tuto českou lačnost po novotách obrazem, ve kterém nakreslil příslušníky národů v jejich krojích „ale Čecha nahého s balíkem sukna u nohou a pravil prý, že mu ponechává svobodu, aby když co chvíle v jiném a jiném kroji si libuje, sám se ustrojil dle zdání svého i jak by chtěl" (Pavel Stránský: O státě českém 1633). Než naše hledání protiváhy vždy byla jen lázeň, jen sluneční koupel, jen dočasný útěk, pečeť domova zůstala nesetřena, základní rysy se nezměnily. Lačnost po novotách je ostatně opět společný rys s Němci, neboť zatím co Francouzové a Angličané jsou do sebe uzavřeni a o ostatní kultury národní se nestarají, Němci mají pro všechny kultury u sebe dveře otevřeny dokořán. Naše duše je jako duše Prahy, naší kamenné matky. Ale také Němci v ní cítí tep svých dějin, tep skoro totožný s tepem své duše, ačkoli žádné město německé nemá v sobě tolik skutečně evropského jako Praha, kde naši měšťané

a umělci, filosofové a kněží vstřebávali do sebe dychtivě a po svém zpracovávali vlivy německé, byzantské, španělské, římské i západní.

Chceme býti nadále sousedy Němců a proto musíme dát promlouvati ze sebe tomu společnému a příbuzenskému, kterého je v nás tolik. Jen příbuzní mohou občas býti nepřáteli na smrt, ale najdou nakonec opět k sobě cestu. Naše váda s Němci je rázu rodinného. A v rodině láska a děti vždy mraky zaženou. Abychom si byli uvědomili naplno své základní příbuzenství, chybělo nám dosud jen jedno: žít delší dobu pod vlivem jiného národa. Prodloužené panství Francouzů nebo Angličanů nebo dokonce i Rusů by nás vrátilo jednou provždy do řad těch, s kterými jsme ve střední Evropě vyrostli společně. Každý náš vystěhovalec v cizině prožívá tuto pravdu vždy jako překvapující zjevení. Němec je mu v cizině ze všech národů nejbližší a s ním si nejlépe rozumí. Podobnou zkušenost činí i Němci: také jim jsou v cizině Češi nejbližší. Opírám se o své zkušenosti z Paříže a z Ruska, i z Ameriky. Ale musí se za touto zkušeností jít až za moře? Nemůže se snésti v naše nitra jako pravda zjevená zde, v našem domově?

VIII. RODÍ SE EVROPAN

Hodina jednotné Evropy udeřila.

V podstatě se k této jednotě evropská pevnina připravuje už dávno. Přes všechny vnitřní rozpory není pevniny, která by byla duchovně jednotnější. Indie na příklad je zemí dvou a snad i tří nesloučených a neslučitelných kultur: mohamedánské, indické a mongolské. Čína je podobně nejednotná. A všechno ostatní jsou koloniální prostory s kulturami dávno zapadlými nebo nikdy nevytvořenými nebo prostě převzatými.

Evropa začala splynutím tří živlů: kultury řecko-římské, křesťanství a severského pohanství. Z těchto tří prvků se zrodila kultura samostatná. Ohnisko její se měnilo. Byzanc znamenala první synthesu. Církev východní a byzantské umění jsou na počátku a formují evropského ducha. Ve středověku přejímá roli Řím. V něm a ve Svaté římské říši národa německého se v synthese plněji uplatňuje vliv severu. Románské umění a papežství, společný prožitek válek křižáckých pod určujícím vlivem Normanů a pak velkolepá vzepětí evropského ducha a citu v gotice — to je druhá etapa společné duchovní Evropy. Třetí etapa se připravovala zánikem první a rozkladem etapy druhé. Zhasnutí Byzance zapaluje světla renesanční. Ale renesance je zjev složitý: znamená vlastně návrat ke kořenům první synthese. Jedni jdou po cestě Athény a Kapitol, jiní po cestě bible od Nového zákona k zákonu Starému, jiní opět po cestě rasové do své severské minulosti přes Tacitovu Germanii. Je to zároveň cesta od citu k rozumu. Všichni vyústí v racionalismu, v touze všechno uvést na matematickou a geometrickou formulku, poznat Boha z jeho výtvorů a vyšplhat se k němu po žebříku roz-

umu. Uctívat ho životem a nikoliv umíráním. Obnovit slávu imperia římského nebo německého. Umění baroka je projevem této nové životní důvěry a je opět všem zemím společné. Ale na svém vrcholu je už také útěkem od rozumu znovu k citu. Žebříček rozumu nevedl do těch výšin, kam nadšenci racionalističtí toužili. Nadchází reakce, ústup k citu a z ústupu se znovu přechází ve výboj. Pekař považuje právem romantismus XIX. století, který přišel jako protiklad racionalismu, za duchovního bratra gotiky. „Co obě duchovní tendence (gotiku a romantismus) spojuje — praví Pekař — to je duch tvůrčího osvobozovacího optimismu, síla snivé touhy, spínající se k ideálním hodnotám etické povahy, demokratický sklon a ideál slávy a svobody národní. Ten postihujeme bezpečně i v české gotice. V romantismu novodobém, když sílu ztratila vše dříve ovládající starost náboženská, stojí v popředí, ovládá všechno, vědu, poesii, hudbu, život společenský i myšlenku politickou.“ Ale současně s útokem romantismu na výšiny citové postupuje útok techniky na tajemství pohonných sil a na zdolání času a prostoru, hmoty a přírody zbraněmi strojů a vědeckých přístrojů. Vytváří se tím půda k novému umění — umění určovanému ocelí a cementem, účelností a rychlostí. A všechny tyto vlny prožívá opět celá Evropa — celá bez výjimky.

A tak Evropa měla společnou kulturu a společného ducha ve všech svých dobách, i v dobách, kdy beznadějně propadla do vnitřních zápasů, a kdy politické a hospodářské hranice prodělávaly bizarní hru barev chameleonových. Podaří se vytvořit nyní mimo jednotu duchovou také pospolitost hospodářskou a politickou? Zjednodušit politickou mnohost v konečnou jednotu? Až dosud každá část Evropy se vřazovala do společné kultury a civilisace tempem nestejným. To také bylo pramenem tolika vnitřních válek. I nynější válka je projevem takového nestejnoměrného vývoje. Německo první vystihlo, že je konec éry demokratické a hospodářského liberalismu. Jediné ze všech zemí — vedle Italie — dovedlo zdolat těžkou krisi hospodář-

skou, postihnuvší svět jako mor, a najít proti ní léku. Německo nebylo při tom pochopeno a bylo dohnáno k tomu, aby svou národně socialistickou revoluci vnutilo Evropě válkou. Je při tom plně proniknuto vědomím svého velikého evropského a vývojového poslání, jako za dob Lutherových, kdy zvedlo prapor odboje proti Římu. Čím byl tehdy Řím, dávající každého do klatby, kdo se mu nepodřídil, tím je nyní pro Německo Londýn a jeho plutokratické vlády. Londýn, stejně jako Řím, chtěl míti z Německa svou pokorně poplatní diecési, ze které bylo možno udržovat nádheru britských paláců a života v nich. Němec, čtoucí rozhorlené dialogy Huttenovy proti Římu, bezděky myslí dnes na Londýn. Skoro vůbec není třeba měnit jediného slova, tak se stejný historický postoj opakuje. Poslyšme jen! Svoboda Německa v Huttenově dialogu mluví: „Povím ti, papežská bula proti Lutherovi přišla z Říma (Londýna), kde muži nejsou muži, kde dobré je zlé a zlé dobré, kde lze hanebným jednáním zásluhy si získati, kde lidé jsou bohy a kde bohů není, odkud veškeré svobodné jednání vyhoštěno jest, kde penězům otročí lidé a bohatnou, kde všecko právo i bezpráví hračkou je, kde smlouva není smlouvou, kde nesmluvené platí za smluvené, kde věrnost je prokleta, zbožnost zavražděna, bezúhonnost utracena, veškerá poctivost zničena: to jest ta královna všech národů.“ Naproti tomu obraz vlastní země se jeví Němci docela tak jako v době Lutherově: „Přicházím k tobě — praví se na témže místě u Huttena — z Edenburgu (míněno však celé Německo), toho útočiště spravedlnosti. Tam i koně i zbraně vysoko se cení, tam lenost a zahálka jsou v nenávisti, tam dle toho lidé váží si každého, jaké má zásluhy, tam Bůh je uctíván, lidé milováni a v péči držáni, tam ctnosti se uctívají, lakota vyhošťuje, ctižádost místa tam nemá, proradnost a zločiny daleko odtud jsou vzdáleny, tam svobodně svobodni jsou lidé, tam o peníze lidé nestojí a mocnými se stávají, tam práva se drží ti, kteří zaklínajíce bezpráví před ním prchají, tam smlouvy se zachovávají, věrnost

se ctí, zbožnost je vážena, bezúhonnost obhajována, tam kvete poctivost, úmluvy platí: to jest ten útulek spravedlnosti."

Pro Němce je to sociální reformace, za kterou nyní bojuje a vkládá do boje veškerou vášeň. Jde nyní o to, zda jsou to opravdu poslední křeče nejednotného vývoje Evropy a zda už po nich nastane v Evropě klid. Dozrála už Evropa k tomu, aby v ní přestal nestejnoměrný růst, a aby po prvé v dějinách se jí dostalo společného a jednotného rytmu vývojového?

Je-li subjektivní činitel ukázkou zralosti činitelů objektivních, pak se dá čekat, že skutečně nadchází doba konečného klidu Evropy. Dvě velké a obětíplné války tak brzy za sebou vyvolávají všude žhavou touhu, aby konečně byl učiněn válkám v Evropě konec tím, že se sjednotí pod jednu mocenskou sílu a jeden vývojový rytmus. Snad právě tato spontánně vytrysklá touha je známkou, že doba k tomu uzrála.

V nové Evropě budou boje dále, ale nikoli válečné. „Život je boj v celé své tvořivosti — praví Bismarck — a bez vnitřních bojů bychom dospěli nakonec k číňanství a zkameněli. Bez boje není života. Třeba jen při všech bojích najít vždy jeden společný bod." Tím pro Bismarcka, budujícího stát, byla říše. Pro nás, budující Evropu, musí být jednota Evropy. V ní musíme najít základnu. Všechno pro tuto jednotnou Evropu mluví, i když jsme dnes s mnohou fází vývoje nespokojeni. Ale tu opět nutno se opřít o moudrý výrok Bismarckův: „Možno být věrným přívržencem své dynastie, svého krále a císaře, aniž být při tom přesvědčen, že všechna opatření jejich komisařů jsou moudrá, jak se to říká v Goetzovi" (Goetz von Berlichingen — Goethe). Výrok zasluhuje jen malou obměnu. Místo dynastie třeba položiti slova: myšlenka jednotné Evropy.

Ukázali jsme ve své studii, jaké jsou předpoklady, na kterých bude tvořit sjednocenou Evropu Německo a Italie. Je to velmi složitý souhrn problémů a Německo a Italie se ukazují zralé k jejich řešení. Také doba je zralá. A na zralosti doby záleží vše. To nejlépe ukazuje případ Italie z doby Machiavelliho.

Celé dílo Machiavelliho je určováno žhavou touhou najít metody, jimiž by některý kníže italský dovedl sjednotit roztříštěnou Italii. S jakou genialitou dovedl Machiavelli vyčísti z dějin, čeho je třeba, aby se tento úkol podařil! A přece se to podařilo Italii až pět set let po Machiavellim, zatím co ve Španělsku provedli tento úkol v době Machiavelliho života, aniž znali jeho pozdější recepty a jeho geniální a často ovšem i zoufalé rady. Příklad Španělska ukazuje, že je třeba jednoho nezbytného: toho, co by se snad dalo vyjádřiti slovem Prozřetelnost. Je cosi podvědomého v dějinách, co určuje jejich vývoj a co se vymyká často logickému rozumu. Proto také vládnout je nikoliv jen věda, ale mnohem více umění. Bismarck dokonce tvrdí, že vládnout není vůbec „žádná věda, jak mnozí páni profesoři se domnívají, nýbrž právě jen umění. Politika je právě tak málo vědou jako sochařství a malířství.“ Politické umění je intuice, jakési jemné, citové a pudové spojení s podzemními proudy vývojovými, které určují tvářnost Prozřetelnosti. A to bylo právě vlastností Bismarckova genia. Jakkoli smělé se zdály jeho činy, vždy byly v souhlase se zralostí podmínek a doby.

Před dvěma generacemi našli Němci svého genia sjednocení v Bismarckovi a Italové v Cavourovi. Dnes Evropa, toužící po sjednocení, nalézá geniální sjednocovatele v synech opět těchto dvou národů — v Adolfu Hitlerovi a v Benito Mussolinim. Trneme často nad odvážností jejich činů. Ale jejich odvážnost je odvahou umělců, kteří se dávají unášet velkou tvůrčí myšlenkou. A tou je myšlenka jednotné Evropy.

Byli jsme dosud jen Čechy. Zůstaňme Čechy, ale staňme se Evropany!

OBSAH

Strana

I. Za jednotnou Evropu 9

II. Dějinné právo na vedení 15

III. Nová sociální základna 22

IV. Rasová pospolitost Evropy 31

V. Vzpoura Evropy a kategorický imperativ strojové kultury 39

VI. Jak a kde kolonisovat 46

VII. Odnárodnit? 52

VIII. Rodí se Evropan 60

NA OKRAJ NOVÉ DOBY

Č. 10

Dr EM. VAJTAUER

VZPOURA EVROPY

a základy nového evropského pořádku

III. VYDÁNÍ

VYDALO V ROCE 1941

NAKLADATELSTVÍ ORBIS, PRAHA

3 0112 098501734

„NA OKRAJ NOVÉ DOBY“

SBÍRKA AKTUÁLNÍCH POLITICKÝCH PUBLIKACÍ

I.

CESTY FRANCIE

(Doplněné vydání publikace „Co čeká Francii?“)

Studie známého německého publicisty W. ZIEGLERA vykládající objektivně dějiny francouzsko-německého poměru. **Brož. K 9.—**

HOVORY S DĚJINAMI

KAREL LAŽNOVSKÝ vyslovuje tu otevřeně s hlediska mladé generace přesvědčení o nutnosti nové orientace. Úsilí o dynamickou činnost je dějinnou povinností. **Brož. K 9.—**

O ŽIDECH

BRITSKÉ IMPERIUM A ŽIDOVSTVO — STĚHOVÁNÍ ŽIDOVSKÉHO NÁRODA. Studie ukazuje podstatu poměru německo-židovského. **Brož. K 9.—**

HLAD V ANGLII

Autor VISCOUNT LYMINGTON dokazuje pochybenost anglické politiky, která obětuje vše bohu dividendy a předpovídá přestavbu Evropy a světa. Překlad z anglického originálu.

Brož. K 9.—

EMIGRANTI JSOU VINNI

Knížka věnovaná otázce o vině a odpovědnosti v současné válce. Otřásající dokumenty o politice emigrantů a jejich výpočtech. **Brož. K 12.—**

FRONTA NELŽE

Pravdivost vojenského zpravodajství vrchního velitelství německé branné moci je tu konfrontována s výběrem lží nepřátelské civiny (Reuter, Havas a j.). **Brož. K 12.—**

REVOLUCE MYŠLENÍ

Jasný výklad říšského tiskového šéfa Dr. O. DIETRICHA, nacionálně socialistické myšlenkové soustavy.

Brož. K 5.—

NORSKÉ TAŽENÍ

O příčinách a významu německého polního tažení a o rázu moderní námořní války. **Brož. K 12.—**

ÚPADEK A PÁD BRITSKÉHO IMPERIA

R. BRIFFAULT nemilosrdně odhaluje povahu britských vládnoucích tříd. Překlad z anglického originálu.

Brož. K 9.—

Dr. E. VAJTAUER

VZPOURA EVROPY

a základy nového evropského pořádku. S úvodem dr. Rudolfa Procházky.

Brož. K 9.—

CENA SBÍRKY VE VKUSNÉM POUZDŘE K 95·-

Dodá každý knihkupec!

NAKLADATELSTVÍ „ORBIS“ PRAHA

K 9·-

KNIHTISKÁRNA ORBIS, PRAHA